STANISLAI ORICHOVII RHVTENI

ORNATA ET COPIOSA ORATIO HABITA IN FVNERE SIGISMVNDI IAGELLONIS POLONIAE REGIS.



VENETIIS

M D X L V I I I.

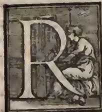
Legimus nuper ad nos ex intima usq; Sarmatia missam orationem, in Sigismundi Poloniæ regis funere illic habitam: quæ nobis uisa est, longe plura ac maiora habere in recessu quã prima fronte promittat. Ita tum felici rerum ac sententiarum copia, tum uero amabili quadam dicendi suauitate, et prudentissima totius causæ dispositione adducti, dignam eruditissimi cuiusq; lectione iudicauimus: et in gratiam doctorum hominum publicandam libenter curauimus. Illud ab amico lectore dari nobis uolumus, uti iudicium suspendat, quoad totam planè perspexerit: neue quod fideli studio detulimus, priusquã intellectum sit, neglectũ relinquat. Eam si perlegeris gratias (certe scio) habebis, ingeniumq; & doctrinã Rhuteni hominis admiraberis. Hinc enim & Polonicarũ seu mauis Sarmaticarum rerum historiam scitu dignissimam, non sine uoluptate intelliges: & qualem esse regem, qualiterq; ab eo regiam rempub. administrari oporteat, summa prudentia uidebis expressum. Sed tu orationem ipsam legens, de re tota melius iudicabis. Vale.



2

STANISLAI ORICHOVII RHVTENI

ORATIO HABITA IN FVNERE SIGISMVNDI IAGELLONIS POLONIAE REGIS



EX NOSTER MORTVVS EST, si tamen ille mori potuit, quem sua præstans, atq; regia uirtus immortalem ante obitum reddiderat: quam ille cum constanter in omni uita coleret, quid tandẽ est, cur hunc mortuum dicamus esse potius, quam hoc mortali corpore exutum, ad illam immortalem uitam abijsse, ad quam sibi iter sobrie, iuste, ac pie uiuendo parauerat? Abijt ergo hinc: uos flenteis, ac dolenteis reliquit in hoc squalore, ac sordibus: quibus obsiti, in funere ipsius comparemus. Nobis cum illo periere omnia Equites: illi uero nihil, præter hoc mortale corpus, decessit. pro quo tamen ipso, cumulatur nunc ipsius acta uita ęternitate, atq; immortalitate sempiterna. nostra autẽ hęc mors, uerius quã uita, illius a nobis discessu quam afflicta, exinanitaq; sit, testes sunt mœror hic uester, ac uestræ piæ lachrimæ, quibus deflemus, non interitum Regis nostri, qui nullus illi est, sed orbitatem nostrã. Amisimus enim Equites non dominum, nihil.n.ille minus nobis fuit, sed iustissimum regem, atq; indulgentissimum patrem. qui cum unum, & quadragesimum annum regnaret apud nos, quod exẽplum regnans non dedit iusti, ac moderati imperij? aut quod monimentum post se non reliquit in hoc regno, humanitatis, mansuetudinis, atq; beneficentię erga uos singularis? Quocunq; te animo, atq; oculis conuerteris, plena omnia exemplorum illius sapientiæ, iustitiæ, fortitudinis, tẽperantiæ ac uirtutum omnium reliquarum reperies. Siue Ecclesiam Dei uideas, quã ille integram, atq; incorruptam in Polonia præstitit: siue ipsam rempub. quam ille, tanq; bonus pater unicam filiam in

sinu suo cõplexus; tam domi, ꝙ foris, tam pace, ꝙ bello fouit, auxit, ac omnibus ornamentis cumulauit. In qua quidem Repub. talem se ille regem gessit, ut & omnes ante se reges facile uinceret, & cæteris post se spem imitandi adimeret. Cedant huic omnes reges, soli etiam scientiam regnandi concedant, non Cyrus ille, non Agesilaus partem laudis æqualem, ac gloriæ cum hoc petant. qui non tam rebus ipsis, quam scribentium ingenijs magni fuerunt. de ijs enim non ad ueritatem historiæ, ut uidetur, sed ad imitationis exemplum Græci homines multa ficte scripserunt. At hic noster Sigismundus regum rex, non solum bene uiuendo, ac sapienter regnando Cyrum, atque Agesilaum superauit, aut si quid in regũ genere maius hisce fuit, sed etiam illorum ipsorum scripta, qui de illis regibus eloquentissime, copiosissimeꝗ scripserunt. melius hic uixit, quam illi dixerunt: melius regnauit, quam præceperunt. Ita Sigismundus rex noster non fictum, neꝗ stylo adumbratum, sed uiuum exemplum, atque rebus ipsis expressum cæteris regibus a Deo fuit propositum, ut in hoc rege, ceu in quodam illustri monumento, essent repositæ omnes regiæ uirtutes: unde sumi posset quo humanum genus seruari, quo regna administrari, quo iura, mores, instituta, leges in hominum uita sancte, ac quiete possint retineri. Quid? solis ne regibus ille exemplũ uiuendi fuit? minime uero Equites. nemo enim etiam sortis infimæ reperietur, qui ad bene, beateꝗ uiuendum ex hoc rege exemplum non possit sibi sumere. siue enim religionem ipsam spectes, quẽ anachoritam sanctimonia uitæ non uicit? siue etiam has uirtutes uitæ communis consyderes, nempe patiẽtiam, obsequium, modestiam, ac temperantiam, quis non dico in summo imperio rex, sed homo ipse priuatus, quem angusta res coercet, hac ista commendatione Sigismundo par fuit? pauci Equites, & haud scio an aliquis omnino fuerit: ita ille summam uitæ absoluit, ut sapientia reges, priuatos uero, moderatione uitæ antecelleret: talemꝗ se in omni uita priuatim, ac publice præberet, ut id nulla orationis copia, ut par

est, explicari possit, ne illius quidem Xenophontis Græci, cuius ore musas tum loquutas ferūt, cum Cyrum illum suū, atq; Agesilaum uerbis magnos faceret. At ne me quis ad Græcorum morem temporis, ac luctus uestri causa magna hæc facere existimet, ostendam Equites talem regem nos amisisse, qualis in Polonia ante Sigismundum nemo, extra Poloniam uero pauci, omnino apud omnes gentes fuerunt, siue bona ipsius propria spectes, siue quæ illi natura, aut fortuna largita fuit, consyderes, ut merito mors huius optimi regis dolorē huic Senatui, mœrorē Equestri ordini, squalorem Poloniæ, luctum, ac gemitum omnibus attulerit. Et ut hæc ex iusto dolore profecta esse, ac amore intimo omnes intelligant, breuiter mihi dicendum est quod genus uiri fuerit: qui in regnando mores, quæ fides erga illum, & uoluntas uestra. utilis erit, & grata hæc oratio nō solum nobis in malis nostris, sed etiam his, qui cū laude uiuere, aut gloriose regnare concupiuerunt. Sic. n. de Sigismundo rege loquar, ut nihil nisi singulare, nisi regium, nisi diuinū de hoc rege a me sitis audituri: idq; quod dicam, non facultate orationis meæ, a qua longissime absum, illustrabo, sed rebus ipsius gestis, atq; exēplis cum sua sponte clarissimis, tum uero uobis notissimis. non abutar enim conscientia uestra Equites, falsam enim gratiam ab illo mortuo quid inire studeā? quæ tota morte ipsius sublata est. sola illius uirtus mansit immortalis, de qua sine inuidia audiendum est. ut illius clarissimi uiri recordatione, ac desiderio uota faciamus, quo Deus noster similes Sigismundo regnare in Polonia uelit, si non omnes. (nam id sperare fere iam fas non est,) at saltem aliquos. hoc nos certe animo esse in hoc exequiarū munere conuenit, ut Deus non huic tantum mortuo, sed etiam ipsi Poloniæ regno, nobisq; sit propitius, nostrasq; res afflictas, atq; in desperationem propemodum adductas benignus aspiciat. Me etiam ut attente audiatis, etsi rogandi non estis, mœror enim hic uester uos satis attentos facit, tamen ut consuetudinem seruem, rogo.

IGISMVNDVS REX,auum habuit Vuladislaum Iagellonē,qui ex Lithuana gente in Polonia regnauit primus,uirum omnibus tam bellicis,quam religionis laudibus cumulatum. qui cum octo,& quadraginta annos in Polonia regnasset, multa trophæa de hostibus omnis generis constituit,inter quos Germanos memorabili pugna ad Dumbrounū in Prussia deuicit,& quod nulli unq̄ regum , neq; nationum de Germanis licuit,hic solus est inuentus,qui cæsis in acie uno die Germanorū quinquaginta milibus, Germanos a Polonis posse uinci docuerit. Prætereo alias uictorias,atq; triūphos ipsius uarios,atq; infinitos,quod illi nūc nihil ad nos, etsi ad nos,nihil ad hoc tēpus,de quibus tñ eruditi homines multa scripserunt. hoc tñ dicā,id quod a patribus traditum meminisse debetis,magnum hunc,& excellentē regem , ac admirabili regnandi sapientia in Polonia fuisse, qui non satis se functum officio,ac munere regio putabat,si tantum res humanas administraret,nisi etiam res diuinas summo studio curaret. Itaque Lithuanam sine Deo gentem,ac impiam ante hac,ad ouile Christi primus adduxit,in Ecclesiamq; dicauit. Deinde,cum litteras ipse nullas sciret, tamen hic omne litterarum genus,ac musas ipsas tam Latinas,q̄ Grecas in Poloniam introduxit. nullum regnum esse ratus, absq; litteris,nihilq; sancti ac iusti,neque honesti ibi posse esse, ubi philosophiæ non uersaretur nomen: quod illa ex agrestibus ciuiles,ex immanibus mites,ex barbaris doctos, ex hominibus postremo deos ipsos faceret. Huic ergo tam excellenti siue arti,siue uirtuti,siue diuinitati potius cuidam, Vuladislaus Iagello domicilium in ea urbe collocauit,quæ caput ipsius regni fuit. Cracouiæ enim gymnasium condidit,quod omni uirtutis ingenij,ac doctrinæ laude ad hāc diem floret,ut inde,tanq̄ ex equo Troiano,innumerabiles uiri prodierint sapientia,& doctrina præstantes. In hoc n. gymnasio Iagellonis opera,nō seposita aliqua philosophię, seu sapientiæ pars tractatur,sed tota ipsa, omnibus suis partibus perfecta,atq; absoluta. Summa hæc laus est Equites,

ingens Iagellonis gloria, immortale etiam in uos, liberosq; uestros meritum huius optimi, & diuini regis, quo ille tanquam luce quadam, atq; splendore mirifico, obruit omnes uictorias, laudesq; non solum suas, sed etiam aliorum, qui Sarmatiam illam feram, & indomitam hac ista humanitate litterarum expoliuit, ut cum ferocius gente Polona antea fuerit nihil, nunc contra beneficio doctrinæ hac eadē nihil uideatur esse mansuetius, neq; humanius. Hanc ergo humanitatem, quam in templis, quam in foro, quam in regno ac in moribus nostris uersari uidetis, Iagelloni regi omnem debemus: qui accersitis in Poloniam litteris, adhibitisq; earum doctoribus, nos ab agresti uita, ad ciuilem uocauit, nobisq; persuasit, humanitate, & doctrina nihil esse melius, contra uero feritate, ac inhumanitate nihil esse homine indignius, qua una re, atq; sola immortalem gloriam ille est adeptus. Nam uincere bello Germanos magnū quidem illi fuit, sed, quod uictoriæ non bonorum uirorū sunt tantum, sed interdum etiam malorum, ideo uera carent laude: at curare, ut pie, caste, ac religiose uiuatur ab his, quibus præsis, solius ē (mihi credite) hominis pii, casti, atq; religiosi. Iam uero, nisi diuino aliquo animi motu Iagello rex maiora concupiisset, & nisi fuisset natura philosophia in huius uiri mēte quædam, quomodo ille aut de litteris ipsis, aut de illorum doctoribus, ac de gymnasio condendo cogitare potuisset, præsertim cum litteram ipse legeret nullam? Quā autem chara fuerit Deo opt. max. hæc Iagellonis mens, atq; uoluntas, inde apparet, quod ipsius genus longe, lateq; regnare, non in Sarmatia solum, sed in Hungaria, Bohemia, Slesia, atq; Morauia longæuum, ac gloriosum uoluit: ut Iagellana progenies singulari Dei beneficio edita in hanc lucem esse uideatur ad retinendos homines in hac ciuili societate, ad erudiendam uitam illorum communem, ad constituenda regna, ad unienda imperia, denique ad proferendos fines humanitatis, atq; religionis. Iam uidetis Equites, quæ uestra est sapiētia, e quo fonte profluxerit Sigismūdus rex ad hominum uitam gubernandam, atq; conser-

uandam, quam puro, quam sancto, quamq; repleto omni militiæ atq; sapientiæ laude immortali. Sed antequam de Sigismundo dicam, audite per quos uiros hæc auita uirtus ad Sigismundum peruenerit. Iagellone euius sublato Vuladislaus eius filius maior natu, huius autem Sigismundi patruus, regnum paternum suscepit. dignissimus filius illo patre, ac successor in tuendo paterno regno, omnium acerrimus. qui extrema pueritia a Polonis rex est factus, Ineunte uero adolescentia, rex est ab Hungaris absens expetitus bello Turcico maximo, atq; acerrimus hostibus. tanta opinio de illo animos omnium peruaserat, ut in illius indole, salus omnium gentium reposita putaretur: ita, ut & Polonis dare salutem, & Hungaros liberare periculis posse uideretur. tanta uirtus huius regis fuit, tantus ad uirtutem impetus, ut præter ætatem, periculosissimis temporibus, maximis undiq; septus hostibus, duo regna maxima Sarmatiæ atq; Hungariæ, summa atque incredibili uirtute conseruarit. Scythas in Russiam irruentes sæpe uicit, Valachos Polonis adiunxit, Amuratem ipsum spe, atq; cupiditate Hungariæ imminentem cum uniuersa Asia, ex Hungaria uictū, fugatumq; expulit, atq; eiecit. Cui quidem regi, ueluti Aaronem quendam, sanctissimum, atque fortissimum uirum Ioannē Capistranum de familia Francisci, Eugenius quartus in societatem Turcici belli miserat: quo ille administro, atq; comite, non solum Hungariam, sed omnes Christianorum prouincias ab æterno interitu conseruauit. Nam quādiu uita incolumis Vuladislao fuit, tamdiu Turcarum genus minus potens, ac minus formidabile prouincijs nostris fuit. Illo uero Varnensi prælio uicto, quod ille uirtuti, ac rebus secundis confisus, impari militū manu cū Amurate conflixerat, tantū Turcarū tyranni postea sunt adepti, quantū nūquam eo uiuo optare sunt ausi. In quo tamen prælio enituit illa Iagellonis excellens, atq; inuicta in hoc rege uirtus. cum enim inclinaret iam uictoria, spesq; in sola restaret fuga, & cum cæteri exceptis Polonis fugerent omnes, ille ueluti Cæsar alter, sui oblitus in confertissimas hostium cohortes, opem

tes, opem

tes, opem laturus suis, cū magna hostium strage se immisit: & cū quidam ui ex prælio reuocare iuuenem conarentur, ferox monitoribus respondit. non esse sui sanguinis uincere uelle, & fugere. O generosam mentē, & magno rege dignā. Non ego te eo prælio perijsse dicam VVLADISLAE, neq; immaturā mortē hoc loco deflebo tuam. uiuis enim rerū gestarum tuarum gloria, & quandiu hic Sol terras aspiciet, uiues. nam quod tibi aut puerilis ætas negauit, aut immatura mors ademit, id tu suppleuisti uirtute tibi. quam ad hanc diem, non Hungari solum, pro quibus sanguinem fudisti, neq; Poloni, quorum cū patribus illo in prælio occubuisti, sed illi ipsi Turcæ, gentesq; oēs barbaræ a te deuictę uenerātur, fatalemq; tuum sanguinem, ad delēdū Othomanicū nomē, sibi esse arbitrātur. Sed me longius prouexit Equites recordatio huius regis, cum grato quodam desyderio coniuncta, & quod hoc intuens corpus, de illis quoq; recordor, qui ex eodem sanguine erant creti, unde & hoc erat sumptum. Nūc ergo relinquā patruū Sigismūdi, tanti, ac tam inuicti spiritus regē, et ad parētes ipsius iā uobis breuiter ostēdēdos descēdā. uos quæso, qđ adhuc fecistis, me diligēter audiatis. Vuladislao Varnensi prælio extincto, Casimirus frater, huius autem Sigismundi pater, regnum suscepit fraternum atque paternum, quinq;, & quadraginta annos in Polonia regnauit, quo in spacio res ille tantas gessit, ut si de singulis mihi dicendū sit, abuterer tempore, & auribus uestris Equites. ipse etiam me ignorare uiderer, si ad res magnas huius excellentis regis, orationem nequaq; parem adhiberē, præsertim cum ad ipsum Sigismundum tota properet oratio. hic tamen Casimirus quātus rex fuerit, inde sciri potest, quod contra potentissimos reges, atq; summos Imperatores, non solum suę etatis, qua ille regnauit, sed omnis ante illū memoriæ, Poloniæ regnum incredibili uirtute defendit. nam cum Matthia rege Hungariæ fortissimo, atq; bellicosissimo, bellū in Slesia acerrimū gessit, & Stephanū Valachiæ Palatinū, bellatorē inclytum, parere Polonorū imperio coegit, & Machometem Turcarū tyrānum, ex Valachia expulit, pa-

eēq; peterē coegit. Pruſſiam maximo bello perdomuit: Moſcouiā deuicit: Scythiam ſæpe repreſſit, pacem, ocium, ac trāquillitatem armis, atq; legibus in ſuo regno diligenter cuſtodiuit. quibus ille rebus cum eſſet apud omnes clariſſimus, facile obtinuit, ut externis etiam auxilijs regnum Poloniæ muniret. quod ſciret, regna, niſi finitimorū opibus, ac beneuolentia iuuarent̄, firma non eſſe. Itaq; quod armis, atq; bello aſſequi non potuit, ut pax illi cum Germanis de Pruſſia eſſet: id uxore ex Germanis ducta, eſt aſſequutus. Nam de domo Auſtriæ clariſſima, atq; totius Germaniæ potentiſſima, eaq; imperiali uxorem duxit Eliſabetam, huius iſtius Sigiſmundi matrem, filiā autē Alberti Ducis, qui idē Romanis, Hungaris, atq; Bohemis rex fuit. cuius nuptiæ, cū eſſent plenæ dignitatis, plenę concordiæ, ac regiæ cuiuſdā maieſtatis, ita tñ fæcunditate, atq; prole beatæ fuerunt, ut uix e ueteri regum memoria, ullius nuptię, cum his Caſimiri cōferri queāt. nati enim ſunt inde filij ſex, oēs patri ſuperſtites. quorꝫ, ſerie quadā mirabili, atq; diuina, Vladislaus natu maior, in Hungaria regnauit uiuo patre, Ioannes Albertus autem in Polonia patri ſucceſſit, illi Alexander, huic uero Sigiſmundus hic rex. Reſtabant duo, quod illis credo meliora regna hiſce terrenis debebantur, Caſimirus, et Fridericus. quorum alter in diuos relatus eſt, alter uero urbis Romæ Cardinalis fuit. Filias quoq; ſeptem numero, ex hoc eodem matrimonio ſuſceptas, omnes Germanis principibus in matrimonium dedit. atq; ita genere, ac ſanguine ſuo cunctā Germaniam Caſimirus compleuit, ut pauci ſint ex omnibus Germanis principibus, qui cōſanguinei non ſint Polonis. Felix Caſimirus hac iſta Deo grata, ac tam illuſtri apud omneis genteis ſobole, ex quo tot, ac tanti orbis terræ conſeruatores prodierunt. Qui felicior ne in ſuſcipiendis liberis, an diligentior in educandis fuerit, non facile dixerim, nā ut filias prætermittam, quę ſumma pudicitia, & digna illo loco, ac genere cura, a matre ſanctiſſima, atq; diligentiſſima fœmina educabantur: filij certe ea diſciplina fuerunt inſtituti, ut non regis filij: ſed priuati cuiuſdam uiderentur eſſe. nullus in ijs educandis

regius sumptus, luxus nullus, sed sũma moderatio in uictu, amictu, atq; cultu adhibita fuit. norat siquidem ille sapientissimus rex, atq; idem pater optimus, fundamẽtum esse omnis reliquę uitæ, cum priuatæ, tum publicę, institutionem ipsam, educationemq; puerilem. hinc enim petuntur primum rudimenta illa ad laudem, & ad gloriam disposita, nempe quid honestum, quid turpe, quid iustum, quid iniustũ, quid expetendum, quid fugiẽdum sit, quid Deo, quid parẽtibus, quid amicis, quid ciuibus, quid legibus, quid ipsę deniq; reipub. debeas. quæ nisi tu ineunte ætate, in angusta, ac seuera uita cognoueris, inutilis homo, perniciosus rex tuis fueris, necesse est. Quid enim per Deos immortales ab eo expectes, qui sine ullis honestis præceptis, ex puellarum cœtu emersus, a cantu, a tibia, a luxu, a mascara, a uino, a somno, a stupro, ad summum Imperium accesserit? iactabit se mihi crede illius intemperantia in illa copia insolẽtius. neq; quomodo prosit, sed quomodo obsit rebus communibus, cogitabit. Nam cum uoluptas ipsa per se uirtuti sit inimica, tum uero si ad illam potestas aliqua maior, aut imperium accedat: in furorem agitur, de statuq; omni mẽtem exturbat humanã. Ex hac tali ratione illæ humani generis pestes prodiere partim crudeles, partim uero effœminati tyranni. hinc enim Busiris, atq; Phalaris illi ueteres, hinc Nerones isti recentiores, ac crudeles tyranni, hinc etiam effœminati Sardanapali sunt orti. quorum uitam si inspicias, facile reperies ineuntem ætatem illorum, non parsimoniæ, neque disciplinæ radicibus, sed ipsius uoluptatis, atque licentiæ illecebris nixam fuisse. Horum exemplis admonitus Casimirus rex, nihil prius habebat, quam ut illam primam filiorum suorum ætatem, certis legibus, pudoris, uerecundiæ, modestiæ, atque ipsius religionis astringeret, certo sibi persuadens, taleis filios suos in regnando futuros, qualis illorum educatio præcederet. Et merito quidem, institutio enim puerilis, regum ipsorum primum proculdubio, medium, atq; postremum illis in regnando est. Hinc enim omnis ornatus uitæ regibus est petendus: hinc contra fortunæ tela præsidium

sumendum, hinc consilium, hinc autoritas, ac grauitas petē da, deniq;, id quod caput est, quid sit regem esse, quid deceat illū, quod officium regis, qui uultus, incessus, uictus, habitus, hæc sola recta institutio regi demōstrat. Non capit hæc, mihi credite angusta, ac nulla bona institutione erecta mēs: sed uacillat ac titubat in omni regio officio ac munere.

Qui enim rex hæc puer non didicit, is uitam miseram, desertam, cōtemptam, infamem, ac obtrectationibus expositam agat, necesse est. His ergo malis, atq; his incommodis omnibus ab initio Casimirus statuit occurrere. præpostere se facturū ratus, si regnum ipsum filijs post se relinqueret, filios aūt ipsos, quibus illud seruaret, negligeret. quare ne uideretur, ut dicitur, plus curare calceum, quā pedem, summa ope requisiuit, cui nam institueDos filios suos traderet. Erat illis temporibus uir doctus, & bonus Ioannes Lōgus, Olugosz a Polonis uocitatus, cuius uita probata, ac inculpati mores cū illius comendarent doctrinā, facile Casimiro fuit persuasum, qui hūc filijs suis doctorem accersierit. ut ex eius uiri p̄ceptis atq; institutis, ueluti ex fonte quodā, atq; totius honestatis radice, flueret illa regia disciplina, quam docti homines summam esse rerum omnium uoluerunt. quæ mentem, linguam, ac orationem futurorum regum ad Reipub. gubernatiōem, cum summa laude dirigeret. Sic Casimirus, non aliquem externum, aut alienigenam, ac ignotæ uirtutis hominem filijs suis præceptorem delegerat, sed Sarmatam, ac Polonum, eundemq; spectatæ doctrinæ ac integerrimæ uitæ uirū. Ita ille non in externa institutione, neq; in peregrina adolescere mentem liberorū suorū uoluit, sed in Polona, atq; domestica. nec iniuria, ut .n. semina, si in peregrinam mandentur terram, amittūt uim suam, sæpeq; in diuersum genus abeūt: sic puerorum ingenia, institutione degenerant a patria uirtute, ut ex duro Scytha, mollis fiat Arabs, ex Latino, Græcus, ex Polono, Italus. quare Casimirus, cum se sciret genuisse reges, non Italis, non Græcis. neq; Indis, sed solis Polonis, cauit diligenter ne quis primam illam indolem, nisi Polonus fingeret. Adhibuit itaq; Ioannem Lon-

gum,ut Polonâ institutione,Polonus ipse bonos reges Polonis eo diligentius efficeret,quanto in illorum institutione salutem non solum regni,sed suam etiam inclusã esse uideret. Hoc ergo munere Longus non minus difficili, quã operoso suscepto,statim ab initio amouit e cõspectu illius teneræ ætatis pestem,ac perniciem iuuentutis libidines omnes, & illarum autores.non erant auditi in Longi ludo uersus impudici,nõ cantus,neq; symphonia turpis,quæ aculeis nequitiæ incendunt ad uicium iuuenum menteis. nunq; ibi sunt uisi turpiloqui,nunq; ebriosi,nunq; mimi, nunq; amore ac uino,& mendacio corrupti hystriones. deniq;, nũquã illa diis irata mascara in ludo illo fuit:nihilq; earum rerum omnium,quarum imitatione,atq; consuetudine in uicium labitur iuuenilis ætas,talisq; fit,quales sunt hij,quorum con uictu lætatur.cũ claudo enim ut dicitur, claudus eris. quare,aures illorum regum ab auditu,oculos a conspectu talium flagitiorum diligenter fidelis magister continebat. libri apud illum a regibus illis pro mascaris tractabantur: uiri boni ac moderati,pro hystrionibus cum regibus illis uersabantur.parsimonia uitæ, morum reprehensio malorum, irrisio,uirgæ medius fidius ipsæ,atq; plagæ administræ illius institutionis erãt,atq; comites.Meminiq; me audire de nostris senibus,Casimirum dicere solitũ,nullum se acroama audire suauius,quã eiulantem,ac uirga cæsum ab illo magistro filium.O regem Sparta dignũ,qui in illis lachrymis,ac in illius uitæ angustijs fundamenta bene,ac sapiẽter regnãdi filijs suis reposita esse arbitrabatur. Itaq; cum magnarũ rerum cupiditate monitore Ioanne Longo,incenderetur assidue præclara illa ad uirtutem indoles,uidetis quos fructus maturitate sua postea tulerit.Quid enim aliud causæ putatis esse,quod omnes uicinæ gentes,atq; nationes,ad Casimiri domum,quasi ad philosophi scholam concurrerent,unde non solum reges regnandi,sed etiã magistros bene uiuendi peterent?nulla fuit alia Equites,nisi ipsius institutionis opinio,hac enim impulsi sunt Hũgari ut ab illo Vuladislaum regem sibi peterent, hac eadem Bohemi adducti Ioannem

Albertum expetiuerunt,ita Alexādrum Lithuani,ita Sigil mūdū Slesii. O felicē tali prole Casimirum, o ter,quaterq; beatam Poloniam.quæ tantæ indolis primum,deinde uirtu tis parens,atq; altrix extitit.quę quanta fuerit,testes sunt om nes gentes atq; terrarum oræ ultimæ:quæ ab hac ista uirtu te,aut seruatæ,aut deuictę,aut cum Poloniæ regno sunt con iūctæ.Nec mirum,nacta enim fuit hæc uirtus naturam im perio aptam,ad quam cū accessisset usus, confirmatioq; do ctrinæ, ad tantam laudem,dignitatemq; peruenit. Et cum omnes isti optimi,atq; omni laude dignissimi fratres flore rent ingenij gloria,sic tamē inter hos Sigismūdus excelluit, ut tantum ipse uinceret omniū testimonio fratres, quātum illi uincebant reliquos oēs.Nam quæ uestra opinio,quanta etiā spes omniū de hoc isto iuuene fuerit,testes sunt comitia illa,Casimiro mortuo Pyotrkouiæ habita,ubi cum de rege deligendo deliberaretis,hunc natu minimum,fratribus ma ioribus Ioanni Alberto,ac ipsi Alexandro anteferre ad im perium uoluistis.& nisi partim Elisabet mater,partim uero Sigismundi ipsius continentia fratri maiori cōcedentis,ob stitisset,antetulissetis. Vos hoc loco appello huius regni ro bur,atq; firmamētū Thencisci,quæ iudicia de hoc isto rege tum fecistis?quanta contentiōe animorum,atq; armorum ue strorum hunc regē sufficere patri uoluistis? Quid tanto mo tu rerum spectastis aliud, nisi speciem quandā, atq; opinio nē excellentis uirtutis?quæ cū ipsa summa esset in Sigismū di fratribus,in hoc tamē ita excelleret,ut quantum ætate su peraretur a fratribus, tantum ille splendore uirtutis,ac no minis sui fratres ipsos superaret. Quod autem ille se tum nō extulerit,& quod a presenti iam regno,ac oblato abstinue rit,nonne hanc abstinentiæ illius laudem cuiuis regno an teponendam putabimus? nisi enim insedisset in huius uiri mente constans,ac æquabilis ratio quædā uitæ, nunq; ille mihi credite abstinuisset ab eo,quod illi tum summa uolun tate,ac incredibili uestra conspiratione datum,oblatūq; fuit. Nam non uolitare cupiditate gloriæ,nō inflammari ambi tione ad rapienda regna,præsertim cum rex esse possis, hoc

omnium difficillimũ opus est Equites: hoc solius sapientis, ac huius hominis est proprium, qui tamen hoc ipsum, quod fratribus ante se cõcesserat, quã cumulate postea a uobis sit adeptus, res ipsa docuit. Mortuo enim Ioãne Alberto, dein de Alexãdro fratribus, uniuersi hũc ex Sclesia ad regnum paternum uocauistis, in summo ipsius regni discrimine, sũmoq; periculo. ita in eo solo restare spem regni, atq; salutis uestrę tũ putastis. quoquidẽ regno suscepto, ita illud unum & quadraginta ãnos administrauit, ut omnibus opibus florẽtissimũ uobis post se reliquerit. In quo quidẽ regno, qualẽ se regẽ ille gesserit, quibusue artibus illud administrarit, res ipsa iã poscere uidetur, ut dicã. fuit enim hoc secundum e tribus: quæ de hoc ipso rege dicenda ab initio proposuimus.
Vtinã Equites ea in nobis esset oratiõis facultas, qua, ut par est, dicendo explicare possemus, qui nam huius regis in regnãdo mores: quæ artes: qui modus fuerit. Nunc uero cum uirtuti Sigismundi regis non tãtum mea, quæ nulla est, sed nullius omnino possit par oratio inueniri, date mihi hãc ueniã, ut non tam orationẽ a me ipsam, quã rerum ipsarũ, quas is gessit, commemorationẽ expectetis: quarum recordatiõe, ac memoria, & hoc mœstum illius funus celebremus, et alijs præscribamus, quales reges in regnãdo esse cõueniat. Ego enim sic existimo in sũmo rege, quatuor has res inesse oportere, sapientiam, iustitiam, fortitudinem, atq; clementiam.
Quis igitur hoc homine sapientior rex unq; fuit? qui mox suscepto regno, non unam aliquã partem regni, sed omneis illius partes animo complexus est: quæ cum laborare uiderẽtur, præsentem medicinã omnibus summo cum præsidio attulit. Nam cum Poloniæ regnum maximis bellis, quæ pater, ac fratres ante illum gesserãt, exinanitũ, ac omni consilio, & auxilio destitutum accepisset, ineundam sibi ante omnia rationem putauit, quo & auxilijs iuuare, & cõsilijs firmare, & opibus reficere regnum posset. Multa illi ad ea expedienda, quæ animo conceperat, obstabant: inopia primum ærarij assiduis bellis exhausti: deinde, desertũ ab amicis regnũ. Nullo enim tempore Poloniæ regnum maiori motu rerum

fuit,quam eo,quo a Sigismundo est susceptum. Hinc enim influebat tota in Russiam Scythia,hinc bello affecta imminebat Valachia,hinc Asia Turca duce minabatur nobis tota.cum Germanis etiam,non satis certa nobis propter Prussiam pax fuit.Hic Sigismundus solus in medio relictus, ac magnis undiq; periculis circumuentus,ostendit patrię illud speratum lumen animi,ingenii.cōsiliiq; sui.Omneis enim finitimos partim societate sibi adiunxit:partim fœdere reconciliauit,partim uero bello deuicit.Nam Valachiam insperata uictoria de Ioanne Alberto elatam,fregit,ac domuit. Scythiam quoq; multis prœliis secundis deuictam, ad extremū tandē munificētia,liberalitateq; sua in fide habuit:perfecitq; ut Scythæ genus hominum ferum; ac indomitum, liberalitatem ipsius potius quam arma experirentur. quem illi honorē ante Sigismundum,nulli regum,ne illi quidem Alexandro domitori Asiæ habuerunt.Cum Turcarum etiam tyranno,cum,ab omnibus derelictus,solus periculosissimū bellūgereret:fœdus ad extremū fecit,magis ex suorū tempore,quam,ut id utile rebus communibus arbitraretur.de quo quidem fœdere dicam alio loco Equites,& ita dicā, ut hoc ipsum fœdus,quod nonnulli reprehendunt,magna necessitate factum fuisse,ostendam.Nunc dico in his fœderibus,atque bellis Sigismundū aliud spectasse nihil,quā pacē,et ociū suorū,ut uidelicet Polonia tot iactata casibus,tot afflicta cladibus, tot deniq; oppressa malis requiesceret aliqn̄, & se ex diuturno labore,pace,ac quiete reficeret.quę eo miseriarū iā uenerat,ut neque priuatis,neque publicis opibus posset contra uim hostium subsistere.ita enim Iagello Germanico bello,& Vuladislaus Turcico,& Casimirus Prutenico, atque Hungarico,& Ioannes Albertus Valachico Poloniam atriuerant,ut in media uictoria uicta esse prope modum ipsa Polonia uideretur.Quare cum spes restituendi regni nusq; nisi in pace Sigismundo restaret,propterea hāc ipsam pacē, omnibus bellis,fœderibus, societatibus atque affinitatibus quæsiuit.Nam sorores quas habebat,in Germaniam nuptū dedit,qua affinitate ille Germaniam cum Polonia non solū

coniunxit:

coniunxit: sed etiam Germanorum opibus illam cõtra om
nem uim muniuit. Nobilissimis enim, ac potentissimis ex eã
gente illas collocauit. qua sane re perfecit, ut illi primo om
nium Poloniæ regum pax cum Germanis firma esset. Nã,
quod is cum Prutenis bellum gessit: priuatum illud bellũ
prutenorũ fuit, nulla publica ipsius Germaniæ autoritate
susceptum. Et ne quid forte, quod ad pacẽ spectaret, præter
mittere uideretur, cũ iam Scythas liberalitate, Valachos
deditione, Moscos uictoria, Germanos affinitate sibi, ac
suis obligatos haberet, restabant Hungari, quos & si illis tẽ
poribus Vuladislaus frater cum Polonis cõiungebat, tamẽ
Sigismundus longius prospiciẽs animo, Hungaros in per
petuum Polonis uolebat deuinctos esse. Itaq; cũ Scepusia
domus princeps in Hũgaria esset, Stephanusq; Trãsiluaniæ
Palatinus rerum post Regem primus in Hungaria potirẽ
tur, eius filiam Barbaram in matrimonium duxit, consenti
ente Senatu, ac approbãtibus bonis omnibus. læta hoc ma
trimonio Polonia fuit, non tam, quod societatẽ illi nouã at-
tulerat: quã quod talẽ reginam ex Hũgaria acceperat, quæ
ob sanctissimos mores, castissimã uitam, ac ob admirabilem
pudoris atq; uerecundiæ famam, Hester fuit uulgo appella
ta. Sed hæc uoluptas huius leticię nõ diuturna Polonis fuit,
nam Barbara anno quarto, postq; in Poloniam uenerat, ui-
ta est functa, magno cum mœrore ipsius regis, dolore autẽ
omniũ uestrũ incredibili. quæ tamen ipsa moriens, reliquit
uobis pignus initæ societatis cũ Hungaris, filiam enim ex ea
Heduigim Sigismũdus susceperat: qua Ioachimo Marchio
nij Brandeburgẽsi in matrimoniũ data, pacem Polonis cũ
Marchia fecit. Ita ille hisce artibus in omneis partes intẽtus,
pace parta Poloniam assiduis bellis afflictam, exinanitam
atq; proiectã erexit: refecit: ac plane denuo cõstituit. Quãtã
hæc fuerit illius sapientia, ex alijs quoq; potestis suspicari
Equites. alij enim pace bella querunt, hic uero nihil bellis
nisi pacem quæsiuit, alij regna suscipiunt, ut finitimos bello
uexent, hic regnũ absq; finitimorum beneuolentia infirmũ
esse duxit, a lij fœdera inueniunt, ut ad euertendam pacem

ſpacium habeant: hic omnia fœdera quæ cum Turcis, cum Scythis, cum Moſcis, cũ Valachis habuit, pace terminauit: Quis hunc regẽ non ad euertendos homines, ſed ad ſeruãdos, non ad bello inter ſe cõmittendos, ſed ad pace coniungendos, natũ fuiſſe neget? Cũ enim pacem omni regno ſuo compararet, non tantum ſuis, ſed etiam alijs gentibus atq; nationibus pacis autor fuit. Et quod inter omnes conſtat pacem mutuã Chriſtianis prouincijs ſtabiliorẽ nunq; fuiſſe, quã Sigiſmundo rege fuerit. ſic ille non tantũ quid ſibi ſoli utile eſſet, ſpectabat: ſed complectabatur ad ſuam, & ad cõmunem omniũ ſalutem omnes finitimos reges, atq; nationes. pacis enim autor omnibus fuit: ad pacem inuitabat. hortabatur, ac monebat omnes. ualuiſſetq; utinã illius diuina uox, atq; ſententia apud Ferdinandum, ac Ioannem reges, ſtaret nũc, mihi credite, Hungaria: neq; Turcis per illã ad nos ac ad omnes pateret uia. Verum cum illi reges belli, q̃ pacis eſſent cupidiores, Sigiſmundumq; non audirent, ab Hungaria ambo exciderũt: cuius motu, atq; caſu, ea quoq; quæ dudum ante habebant, cum magno comunium rerũ detrimento, partim afflixerũt: partim amiſerunt. Et merito quidem, pace enim de medio ſublata, quid utriq; ſalui eſſe potuit? pax enim eſt parens, atq; fons omnium rerũ bonarũ Equites, ſine hac nihil hominibus iucũdum in uita, nihil ſtabile poteſt eſſe. quã qui oderunt, feri & indomiti, ac, crudeles tyrãni ſunt habiti. contra uero qui huius patroni, atq; autores fuerũt, ſoli homines, ſoli ſapientes, ac generis humani conſeruatores ſunt dicti. & iure quidem. pace enim uiuunt leges: excoluntur mores: tractãtur artes: uictus poſtremo ipſe ad uitam degẽdã neceſſarius, ipſius pacis eſt fructus. quo etiam fit, ut difficilius ſit pacificum regem eſſe, quam bellicoſum. quanto enim quiſq; ratione magis deficitur, tanto eſt ferocior, & ad bellandum procliuior. At pacis autor, atq; cuſtos nemo poteſt eſſe, niſi idem uir ſapiens fuerit. Eædem enim partes ſunt pacis, quæ ſunt ipſius ſapientis. nam pacis hic finis eſt, ut in ea conuenienter naturæ ac legibus uiuatur. qui finis idem profecto eſt, & ipſius ſapientis. hoc enim

solum ille curat, ne quid a natura, ac legibus aberret. Quare nihil tam cum sapiētia pugnat, ut uidetis, q̄ odiū, discordiae ac bellum. hinc enim existunt regnorum mutationes: hominumq; ipsorum, ac legū interitus. quae conseruare, ac cōstabilire est ipsius sapientis. quod in Hungaria ne esset, tanq̄ ex aliqua specula denunciabat Sigismundus Ferdinando atq; Ioanni tempestatem futurā. quam cū illi non prospicerent animo, demonstrantemq; Sigismundum non audirent, repente illa tēpestas inuoluit, ac corripuit omnia. Hungariāq; sine legibus: sine iudicijs: sine rege: sine fide, exposuit direptionibus, & incendijs. At Sigismūdus interea cum consciētia consiliorum suorum niteretur, nunq̄ facere, agere, ac moliri omnia destitit, quo, si minus pacem inter illos reges conciliaret, regnū tamen suum ab illorum contentione abduceret. Qua in re tanta sapentia tātaq; moderatione fuit, ut in summa illorum contentione, utriq; charus esset, utriq; socius, atq; amicus. cum quibus ut pacem & amicitiam firmaret, alteri, hoc est Ioāni, filiam suā Elisabetam, e secunda uxore, hac ista grauissima, atq; clarissima Bona Sforcia, de qua dicam alio loco, in matrimonium dedit. Alterius uero filiā huic Augusto regi nostro, filio autem suo charissimo, atq; unico, quem nobis ex eadem Regina reliquit, collocauerat, quae nuper magno omniū cū dolore ac moerore decessit. Ita ille, non arma tantū opesq; omnes suas, sed etiam sanguinē ipsum, genusq; suum uniuersū in pacis rationes conferebat. sanguineq; suo q̄ plurimas genteis, atq; nationes sibi, regnoq; suo obstrictas esse uolebat. Et cum bellicosissimis nactionibus, uictoriosissimisq; populis praeesset, tamē hāc tātā copiam, nō bellorum opes, ac neruos, sed pacis instrumēta esse putabat. quae pax inquā, in regno constituta, quanta bona effecerit, quas artes excitauerit, quas opes huic regno tā priuatim, q̄ publice pepererit, attendite Equites, mentesq; uestras paulisper ab hoc moerore uestro, ad res uestras, abducite. quarum status ante Sigismundum, qui fuerit: hęc uestra praesens testatur copia. quā si conferre uolueritis, cū opibus illis uestris prioribus, inopia summa atq; egestas illae uidebū;

tur esse præ hisce, quæ nunc sunt, an uos illas opes putabitis esse Equite Polono dignas? quæ tã modicæ fuerũt, ac pene nullæ, ut legibus etiã uestris cautum fuerit, ne triginta marcas dos Equitis filiæ superaret. nõ moderatiõis mihi credite sed postremæ inopię hæc ista lex fuit, cuius cum nos (ita me dij ament) sub puderet, legem hanc dotalem tulimus, ut id quod inopia fiebat, lege fieri putaretur. cũ interim bene se illis res haberet, qui locupletes uideri uolebant, si illorum sanctius ærarium ipsas triginta marcas haberet. necq; uero hæc inopia tãtum in ordine Equestri fuit: sed ipsi etiam mediusfidius Senatores, ne plus centũ marcis dotis nomine filiæ nubẽti darẽt, lege, hoc est egestate, prohibebãtur. Sed quid ego dotem huius inopiæ signum fuisse commemoro? cũ capita occisorũ Equitum, tancq; pecudum, non ipsius interfectoris capite, ac sanguine: sed precio, ac centũ marcis, cõtra omnia diuina, ac humana iura, soluerentur? ut non mulcta, non pœna, non supplicio, sed tam uili ęre, capita uestra æstimarentur, cędesq; expiarentur. Ex hac tanta, ac tam infami tãcq; impia æstimatiõe apparet egestas illa regni, quanta fuerit, quę tanta fuisse uidetur, ut animam quis pro capite facilius daret, quã hanc pecuniam solueret. quam uticq; illis temporibus grandẽ fuisse cõstat, quę nunc autore Sigismundo nulla est. Quid uero illa macula, atcq; labes nominis, ac generis uestri parum ne indicat, quam inops a pecunia fuerit hoc regnũ? nã si quis fur pecuniã furto a quopiã uestrũ abstulerit, capite plectitur, atcq; suspendio. si quispiam autẽ eum, cuius hęc pecunia fuerit, occiderit, pecunia occisi caput soluit. O cõmemorandas leges, et dignas, quę in hac Repub. uersentur: quibus nos tancq;, pecudes precio, ac mercede siccarijs, & interfectoribus addicti sumus. Quã uos non legem, sed perniciẽ, atcq; pestem uestrã, primo quocq; tẽpore, de medio tollite Equites, si salui esse, & boni uiri haberi uultis. de quo quidem ipso erit fortasse nobis apud uos alius dicẽdi locus. Nunc uos iam perspicitis, quanta hęc inopia fuerit, cui omnes leges diuinæ, ac humanæ in Polonia cesserant. Quid? in priuatis ne tantum rebus hæc tanta inopia fuit? immo uero

multo etiã maior in publicis. Recordamini enim, per deos immortales illas angustias ærarij, amissa uectigalia, bona, uillas, urbes, atq; prouincias regias pecunia obligatas priuatis hominibus, tum demum statuetis, quantũ Sigismũdo regi debeatis, qui hæc omnia redemit, recuperauit, ac libera Reipub. restituit. quarum rerum inopia erat factum, ut homines historici litteris mandarent, Polono rege miserius esse nihil. & ita profecto res est, si tempora illa respicias, quibus illi scripserũt. An uobis tum regnum hoc diues fuisse uidebatur, cum subsidia belli, ac ornamẽta pacis mẽdicato pene reges uestri quęrerent? cum pignoribus, obligationibus, ac mutuationibus, nã solum bella administrarẽt: sed etiam domi uiuerent? cũ ita exinanitum erat ærarium, diminuta uectigalia, omnes uillę, possessiões, salinæ, prouincię pignori oppositæ, ac a regio usu auersæ, ut rex ipse neruis prorsus careret, quibus rempub. gereret? Quis unq; non dico rex, sed priuatus homo, aliquid sepositum ad usus necessarios nõ habuit? soli ex omnibus reges uestri sunt inuenti, sine ullo sanctiore ærario. nihil fingo Equites: memoria in medio est. res ipsa. legite priuilegia bonorum obligatorum: facile reperietis eo inopię redactos fuisse illos superiores reges, ut si nõ dico bellum aliquod ab illis esset gerendum, aut filia elocanda, sed equus ipse emendus, non prius haberent, quã aliquid adderent ad priuilegij summã. Quare cũ maximus nodus in repub. sit inopia rei pecuniarię: sępe fiebat, ut perniciosa consilia reges nostri inirent auferendorum e templis uasorum, ac nouorũ imperandorum uobis tributorum. res etiam ipsas ad summam reipub. pertinentes, inchoatas, atq; affectas, cũ magno ipsius Reip. detrimento intermittebant. difficile enim est efficere aliquid magni, cum egeas, quod pecuniæ nerui sint omnium bene gerendarum rerum. Ex his tantis, tã diuturnis, tã postremis difficultatibus, angustijsq;, quibus omnes res nostræ priuatæ, atq; publicę premebãtur, Sigismũdus rex summa sapientia, atq; incredibili celeritate hoc regnum expediuit. comparatis enim pecunijs, ac vndiq; collectis Ioannis Boner opera, uiri pręclari, atq; industrij, Sa

linas primum, deinde pręfecturas, postremo uillas, urbes, possessiões omnes redemit. æreq; grandi persoluto, uectigalia constituit: fructus prouinciarų auxit: ęrariũ collapsum antea atq; effusum, ingẽti pecunia cumulatũ, atq; refertũ uobis, reiq; uestrę publicæ reliquit. Quid uero hoc eodẽ Principe, atq; duce res uestrę priuatę. ex illa Reip. nocte a Sigismũdo productæ, quãta luce & quo splẽdore nũc fulgeant, quis poterit, ut par est dicere? Agri mediusfidius ipsi, syluæ, itẽ ac nemora, ruraq; ac coloniæ uestræ, que in pacis sinu a Sigismundo collocatæ, medio (ut sic dicam) ocij gremio nunc continẽtur, gestire mihi uidentur, atq; huic autori, parenti, ac conseruatori suo gratias agere, quę situ antea squallebant omnia. nunc uero hac noua luce opum, & copiæ ab hoc illustrata, fulgent, mouentur, seseq; ad summã utilitatẽ uestrã, reiq; publicę dignitatem efferunt. Eos enim fructus iam uobis subministrant, ut hos nullum bellũ, quamuis atrox, atq; diuturnũ, exhaurire possit. Mãdate hoc memoriæ Equites, spero multa uos, liberosq; uestros ac maiora indies bona uisuros: in hisq; semper ita existimabitis, sine Sigismundo rege nihil horum vos fuisse visuros. Nam ante illum quid sperare potuimus, in illis p̃sertim tantis angustijs? cum mentes, animiq; vestri debilitarẽtur inopia, ipsaq; egestas nobis ad omnia, quæ concupieramus, magna atq; præclara, obstaret. quæ nunc sublata de medio, atq; remota, res nostras secundas ornauit: aduersis præsidium attulit, bello subsidia, paci vero ornamenta suppeditauit. Auctæ iã sunt vestræ dotes, quarum modus non in lege vt antea, sed in voluntate vestra pendet: viluit aurum, cuius vsus nimius iam fastidium vobis parit. Argentum etiam ipsum, non priuatorum hominum videtur esse, sed illorum regum superiorum, nihil de ære ipso loquar, quod auro, argentoq; vestro obrutum, vix iam comparet. Ita Sigismundus, quasi alter ex Hierosolymis Salomon, non copiam auri, atq; argẽti, sed uilitatem Polonis attulit. Et quod in primis laudatur in Salomone rege quod ille diuturna pace aurum, atq; argẽtum lapide vilius Hierosolymis reddiderat, hac certe laude illi Sigismundus non so

Iam illi par, sed etiam superior fuit. Salomonem enim illa copia dementauerat: ac a Deo suo patrio auerterat, hic vero in vberrimis copijs, religiosissimus: in summis vero opibus, tẽperãtissimus ad extremum fuit. nihilq̨ ad vltimum spiritũ curauit magis, quam vt ipsius regnum in pace, vigeret ingenijs, valeret doctrinis, ac omni humanitatis, et religionis laude floreret. Quando Equites hoc regnum? quando vberius ingenijs, aut cultius vnq̨ doctrinis fuit? nunquam Equites. Omnia se simul hoc rege in Polonia profuderunt, pax, opes, litterę. rarum fuit antea, ac pene inauditum in Polonia Gręcarum litterarum nomen, quę ita erant hominibus nostris incognitę, vt id quod quis nõ intelligeret, Græcum esse diceret. Iam vero Latina ipsa oratio, quam absona fuerit, atq̨ barbara, Biga & Baraletus sunt testes. boni quidem illi viri, sed tamen inepti magistri, ac rustici. Conferte nunc cũ his ea, quæ & ipsi didicistis, & in quibus liberi exercentur vestri: nõ barbariam, sed Græciam: non Sarmatiam, sed Italiam dicetis factam esse Poloniam. vt iam nõ musæ Græcæ, neq̨ Latinæ, sed vrbes mediusfidius ipsæ, Roma atq̨ Athenæ, honore, præmio, ac fauore Sigismundi inuitatæ, commigrasse in Poloniam videãtur. ita mens, sonus, ac subtilitas vtriusq̨ orationis non externa, sed vernacula, nõ peregrina, sed domestica in ore nostrorum hominum versari mihi videtur. Circumspicite Equites, quam vndiq̨ circumferantur versus optimi, audite quibus laudibus solutæ ac iunctæ orationis suauissimi huius regis a Polonis celebretur memoria. Nihil dico de me, cuius oratio, quantulacunq̨ est: aut si quæ omnino est, huius regis beneficio creuit. Voluimus quidem & nos de hoc Rege aliquid dignum ex hoc loco vestris afferre auribus: sed tamẽ id assequi, tarditate, vt par fuit, non potuimus: studio tamen certe et voluntate proximi illis sumus, qui litteras suas, artisq̨ optimas huic Regi acceptas ferũt: & qui hunc quasi quendam mortalem Deum, alto cœlo demissũ, mirantur, ac harũ ipsarum litterarum opera, quas illius beneficio didicerunt, cupiunt eum esse immortalem. Viues ergo o diuine Rex laudibus, carminibusq̨ nostris, nosq̨ e cœlo,

benignus aspicies, t uocp numine, ac munere hæc bona propria nobis uelis esse, quæ hinc abiens reliquisti. commouit lachrymas, fletusq; interpellauit orationē meam.
Sed tamen, quod institueram dicere, par hic pacis artibus Salomoni regi fuit, cōstantia vero recti propositi, longe illo superior, quod ut æquabiliter in omni vita tueretur, diffisus ingenio, quæsiuit in suo regno socios tantarum rerum tuendarū optimos, ac probatissimos. Habuit. n. ex delectis viris summa autoritate Senatum, ita, vt hoc constet, in Polonia simili splendore consilium nullius regis vnquā fuisse. Tria autem præcipue in deligendis Senatoribus spectare solebat. Genus primo ipsum: quod maior autoritas apud homines nescio quomodo spectatæ nobilitatis sit, quam incognitæ. deinde sapientia præstantes. postremo sententia, & lingua liberos. quod si quando in his legendis remissior fuit, in his magistratibus mandandis certe fuit, quibus summa nō continetur regni, & in quibus homines non gerunt rempub. sed gerere discunt. In summis autem regni magistratibus, quam diligens fuerit, ut non repetam uetera: testes sunt hæc lumina regni. recensete uiros hos, & illorum familias. non ut illos laudemus: sed vt in illis delegendis iudiciū, ac sapiētiā Sigismundi incredibilem admiremur. Adest Princeps regni Tharnouia domus, quid ex hac eadem domo maius? quid rebus gestis clarius? quid dijs hominibus charius, hoc isto Ioāne Tharnouio Castellano Cracouieñ, hoc in Regno unq; fuit? cuius tot extant uictoriæ, quot sunt huius regni inimici: tot trophæa, quot deuictæ prouinciæ: tot triumphi, quot ab illo sub iugum missi hostes. quo homine Sigismundus Rex custode peritissimo, imperatore acerrimo, ac fœlicissimo periculosissimis tēporibus, maximisq; hostibus hoc regnū defendit: Scythiāq;, Valachiā, ac Moscouiā deuicit: omnesq; hostes uestros hoc duce, aut parere uobis, aut certe cedere coegit. prætermitto Turchiam ipsam, quam in Hūgaria Ludouico regi infestam, ac inimicā, ne capta Alba Græca omnia simul euerteret: hoc eodem Ioanne Tharnouio duce prohibuit, atq; repressit. Quid uero hic, qui hunc ordine cōsequitur,

tur, Petrus Cmita: lumen, atq; ornamentū huius regni, non splendore Vuisniceñ. familię: non sapientia: nō autoritate: non iusticia: non rebus gestis a Sigismūdo impetrauit: ut ad hunc unum summos magistratus huius regni deferret: Palatinatūq; Cracouieñ, Marsalcatum (utamur enim uerbis nostris) pfecturas itē magnas, ac illustres illi mādaret: Quid hic Ioannes Latalicius Posnanieñ. Palatinus: homo quidem Equestri loco ortus, tanta tñ uirtute, tantaq; sententiæ libertate pditus, ut ipse suis subnixus opibus in Sigismundi senatum ascēderit: Quid uos decus huius Regni, atq; præsidiū Tencisci: quæ ornamenta: quæ insignia summæ, atq; excellentissimæ uirtutis uestræ a Sigismundo non estis adepti: uidistis enim Andreā ex uestro ortum loco, paruū quidem illū corpore, sed ingenio, ac eloquentia summū Castellanum Cracouieñ. uidistis etiam Ioannem fratrem Palatinum Sendomirieñ nuper defunctū. Sed quid ego mortuos commemoro: cum tuipse Ioannes Sendomirieñ Palatine corā hic præsens adsis, qui cum ob amplissimā, & haud scio an maximam in hoc regno familiæ tuæ dignitatē, tum uero ob prudentiam sapientissimo sene dignam a Sigismundo dignus es habitus hoc isto loco, & ordine. Iam uero quomodo te Stanislae Laski prætercam: cuius genus, & industria, spiritusq; illi senatorij domi, ac foris cogniti apud Sigismundū tibi sunt suffragati, ut Siradieñ Palatinus esses.

Verecūdius de te dicerem Nicolae Brudzoui, si meo nunc iudicio uterer nō alieno, quanto enim tua erga me beneuolentia maior est, tanto ego minus possem de tuo genere, uirtute, ac doctrina dicere. nunc uero quoniā senatū Sigismūdi non priuatos amicos cōmemoro, dico Sigismundū in te fuisse secutum, ut Lāncicieñ illi Palatinus esses, cū genus ipsum uirtutemq; egregiā, tum uero uel in primis literas, studiaq; doctrinæ: quibus instructus, atq; paratus uocatu Sigismūdi in illius senatum ueneras, ut essetis cum hoc Petro Firlegio Russiæ Palatino, quasi quędam in Sigismundi senatu duo sidera splendentia omni philosophiæ laude, atq; doctrinæ. Vestræ quidem senatores succrescit laudi hic Ioānes Coscie-

lecius, In Nouula dislauieñ. Palatinus clarissima, atq; munifi
centissima ortus familia, cuius maiores tantũ inopia publica,
de qua paulo ante dixi, commouebantur, ut per grãdem pe-
cuniam, qua obligata bona Regia habebant, regibus remit
terent: Marigeburgoq;, ac aliјs amplissimis possessionibus
ultro Casimiro Regi concederent: cum nummũ nullum ex
illa infinita obligatione acciperent. tanta fides Coscielecię
gentis erga uestros reges fuit: ut in summa sua copia, inopes
se arbitrarentur esse uestro egeno rege. Sed quid ago? aut
quo progredior? incidi in numerũ uestri senatores clarissimi,
in quo difficile est ex uobis nõ aliquẽ, nefas quẽq; præterire.
sed dabitis mihi profecto hanc ueniam: & quod in ipso cur
su orationis tam multos prætereo, quosdam autem attingo,
partim id tempori, ac auribus uestris seruiens facio: partim
uero, quod me uox, lingua, latera, prius in dicendo deficient,
quã ut par est explicem, quid in unoquoq; uestrũ deligendo
Sigismũdus fuerit secutus. Quãta tamẽ sit autoritas omniũ
uestrum, cum summa beneuolentia Equitum Polonorum
coniuncta, cum ex his de quibus iam diximus, sciri potest: tũ
vero uel maxime ex hoc isto Andrea Gorcano Comite Pos-
naniẽ Castellano, ac superioris Poloniæ præfecto. qui ado-
lescens, ac pene puer ita commendatione excellentis uirtutis
Sigismundo regi charus fuit, ut dignus ab illo, & summis
honoribus haberetur: & qui patri Lucæ clarissimo uiro in
amplissima præfectura, ordineq; succederet. Cuius ea ẽ auto
ritas apud omnes: ea dignitas, is uitæ splẽdor, ut nullius opes
in hoc regno maiores unq; fuerint. In quo quidam homine
illud, quod Platoni illi philosophorũ deo difficile uidebatur,
ut summæ opes cum summa uirtute in eodem homine pos-
sent esse, ita utrunq; cum summa laude excelluit, ut nihil in
Polonia illo sit ditius, nihil etiã melius, Nam bonarum rerũ,
& literarũ, ac ipsius doctrinæ ita studiosus est, ut aliud cupere
videatur nihil: opes etiã ipsius non libidinum, neq; cupidi-
tatum sunt instrumenta: sed humanitatis, uirtutis, atq; digni
tatis singularis. hoc homine Equites quoniam uehementer
nituntur res uestræ, salutem illi, ac incolumitatem, quod

factis: uelle & optare debetis. Ex is tot, & tantis, ac talibus uiris apparet, qualis rex iste fuerit. Et haud scio an aliud signum boni sit regis quam ipse senatus: apud eum regē praesertim, qui non sua, sed conseruandorum hominum causa se factum esse regē nouit. Quemadmodum enim est in ipsis artibus, in quibus quales ipsi artifices sint, instrumēta illarum declarant, sic etiā cum ars artium omnium sciētia sit administrādi regni, nusquā ratio ipsius regis magis apparet, quā in ipso senatu, qui instrumētum quoddā bene gerēdę ciuitatis suo regi est. qui si nequā: si iniustus: si helluo: si rapax, ac sceleratus fuerit, certo scito consimilem quoq; illi esse regem. Quid ita? quia mens ipsa infœlix, non iam regis, sed tyranni, cum spe, atq; cupiditate omnia suorum ciuium deuorarit, nihil agit, nihil aliud dies, atq; noctes molit̄, quā ut ne quis illi omnino ad ea obstet, quae concupiuit. Quare tyrannus omnis ueluti quaedam immanis bellua, in formam humanā insuta, antequam sternat ciues. uastet leges, ac solus deuoret omnia, senatum omnem tollit funditus, si quem habet. aut curat ne quis in senatu illius sit genere, sententia, atq; lingua liber. Ita tyrannus aut senatu caret, aut si quem habet, ex obscurissimis quibusq;, atq; nequissimis, linguaq;, ac mente seruis collectum senatum habet. si tñ senatus dicēdus est coetus ille infelix ex teterrimis quibusq; hominibus ideo cōflatus, ut cum his tyrannus scortetur, potet, leges mutet, Remp. uexet, ac quorum assentatione, quasi œstro quodam plenus perturbatione, atq; pœnitentia agatur in furorem, atq; in amentiam: ut ita uiuat sine fide, sine pace, sine certo fœdere, ac in cōcursu plorantium, atq; tēpestate querelarum perpetuo versetur plenus turbarum, atq; tumultus. Cogitate hoc loco per deos immortales Equites, & uestros illos ueteres tyrannos, & hos etiam aliorum nouos. ut haec quae dico, magis ex aliorum cōtētione, quā ex oratione mea intelligere possitis. quam aequus Sigismundi senatus fuerit, quā iustus, sobrius, continens, atq; sanctus, ut facile appareat hunc regem, non suae cupiditatis gratia, sed uestrae salutis causa senatum ex his uiris delectum habuisse. Quem ille ordinē tāta cura coluit,

ut ab initio suscepti regni plenum senatum semper habuerit optimorum pontificum, ac fortissimorum uirorum, quod sine isto adiumēto, atq; præsidio neq; ipsum se, neq; regnum suum putaret esse diuturnum. Quam etiam ob rem tanta ueneratione senatus apud illum fuit, ut pontifices dominos suos, senatores uero, syncere dilectos in litteris appellaret. O mentē non mortali aliquo regno, sed ipsa immortalitate dignam. cum enim penes solum regni summa esset, tamen & regni socios senatores, & pontifices dominos habere uolebat, ut regnum cum socijs certius administraret: & dños sua sponte sibi præponens, in summa potestate non insolesceret. & cum solus omnia in regno posset, nihil tamen seorsim ab senatu præter regium nomē haberet. quod tamē ipsum summa moderatione ipsius senatus temperabat. a cuius autoritate nunquā dissensit. Nunquā ille suadente senatu pacē, bellum gessit. nunquā contra senatu ad bellum hortante, ille pacem fecit. ita in consilio ipsius parteis nullæ, dissensio nulla fuerunt, sed mirificus illo gubernante, atq; prouidente ad communem salutem consensus. non senatus illi Reipub. clauum in summis tēpestatibus gubernanti e manibus prçripiebat, nō ille uicissim senatus, quasi nautarum remigationē impediebat, sed cum in senatu alij uenientem tempestatem denunciarent, alij pericula Reipub. tanquā nauis ostēderēt, alij uelis, atq; remis incumberent, ille tanquā sapiens nauclerus ad gubernacula Reip. immotus sedebat. singulaq; momēta temporum, locorum, hominum, ac periculorum expēdens, eo quo spes salutis ostendebatur, consilia suorum, cursumq; regni dirigebat. Hçc ratio senatus, hæc illius optimi. atq; sapientissimi regis fuit in hac Repub prouidentia. ut mirum iam uideri nō debeat, si una ex omnibus prouincijs, atq; terris in tanto rerum omnium motu, Polonia salua, atq; integra steterit. non casu aliquo mihi credite, id est factum, neq; fato. rationi enim homines subiecti sunt, non casibus, consilijs, non fatis. apud quos si quid non recte, aut ordine geritur, scito ibi nō fatum, neq; casum, sed rationem rectam defuisse. quæ cum a consilijs nostris abest, res nostræ cadunt,

ſtare non poſſunt, quare ſi uos regnumq; ueſtrum ſapientia regis ueſtri, fide uero, & autoritate ſenatus ad hanc diem ſtetit, illos qui iam conciderūt, reſq; ſuas amiſerunt, ſtultitia nō caſu, amētia nō fato, perijſſe dicemus. An tu ſi quā in nauim ita moratā conſcenderes, in qua aut nautæ nauclero remoto, aut nauclerus ipſe reiecto clauo, cœliq;, ac ſiderū uētorumq; ratione poſthabita, uellet ipſe remigare, ſalutem ne tu ullam ibi ſperares? aut ſi quid naufragij accideret, fato cuidā potius, quam illis, qui permutatis officijs nauim euerterunt, naufragium illud tribueres? Ad eum modum Equites omnes prouincię quas aut ipſi vidiſtis, aut dequibus ab alijs audiuiſtis, perierunt: dum rex pro ſenatu ipſe ſibi eſſet, aut dum ſenatus officium regis obire uellet. prouidere enim, ac monere officium eſt boni ſenatus, regis uero gubernare, ac ſeruare. Quæ ratio adminiſtrandi regni, atq; moderatio cum ſemper conſtans, æquabiliſq; in ſenatu Sigiſmundi fuerit, mirum non eſt, ſi ſoli propemodum ex omnibus gentibus, ad hanc diem integri ſumus, & ſi hac iſta felicitatis parte Polonia, cæteras omnes prouincias antecellat. quarum nulla illi hac iſta parte eſt par. Non Italia, quæ uarijs ſeditionibus regū cum plebe libertatem amiſit, nō Gallia, quę ſæpius fuſa, atq; cæſa regem ſuū captiuum uidit. nō Germania, quæ nūc ſtudio nouarum rerum de libertate omni periclitatur. non Hungaria, miſera atq; afflicta, quam diſcors a rege ſenatus, puer uero rex funditus euertit. Non iam omnes oræ, atque exteræ genteis, ac nationes ſe hac parte nobiſcum conferāt, quas omnes aut bellum euertit, aut ſeditio afflixit. ſola Polonia Dei ſummo beneficio atq; huius optimi regis ſapientia, ac conſilio conſentiētis ſenatus, cunctis nunc floret opibus, uiuit ſuis legibus: moribus etiam, ac inſtitutis antiquis ueterem ſuam retinet dignitatem. nec propter aliam cauſam (ut iam dixi) niſi quod in ea & ſapiēs ipſe regnabat rex, & reges ipſi (hoc eſt ſenatores) erant ſapientes. Qui cum omnia diligenter proſpicerent animo, rege in ipſa puppi Reip. ſedente, ac clauum dirigente, nihil fortuna, neq; caſus in rebus noſtris ualuit, quæ ſi quid in rebus humanis ualent, ibi certe

ualent, ubi non recto consilio, sed precipiti temeritate agun-
tur, ac feruntur omnia. quare soli ex omnibus nunq; accusa-
runt hoc rege fortunam Poloni: nunquã de casu sunt questi.
omnia enim secundum Deum, & illius prouidentiam in Si-
gismundi, ac illius senatus sapiẽtia tam domi, quã foris, tam
pace quam bello, erant nobis reposita. Subegimus hoc rege
gentes antea inimicissimas nobis, atq; inuictas: nõnullas no
bis adiũximus. eaq; omnia incolumi regno, saluis legibus,
ac integra libertate, hoc duce gessimus. domi etiam illo au-
tore, atque principe conuenientissime in summa beneuolen
tia publice uiuimus. subsidia belli, ac ornamenta pacis par-
ta ab illo, relictaq; habemus, ut quocunque oculi nostri inci
derint, nihil desiderẽt ex rebus omnibus, quæ ad uitam tuto,
ac tranquille degẽdam pertineant. est enim pax a Sigismun
do constituta nobis: sunt opes: uigent literæ, est fortis, atque
sapiens senatus. restat etiam hic Augustus filius spes unica
regni, atque tantæ laudis, atque gloriæ paternę hæres, qui ut
ea tueatur, quæ illi pater amplissima reliquit, hanc istam sa-
pientiam patris assidue intuebitur: res ipsius gestas, consilia
item, atque rationes omnes administrandi regni sibi propo
net. quæ nullam rem esse declarant, in munere regio positã,
quæ sapientia Sigismundi regis non comprehendatur.
Verum hæc ista sapientia, quam summã fuisse in Sigismun-
do rege, multis argumentis perspicitis, & si per se ipsa sum-
ma sit. est enim oculus quidam mentis, quo a magnis, atque
excellentibus uiris causæ rerum expetendarum, fugienda-
rumq; cernuntur. Tamen hæc ista sapientia, nisi habeat iu-
stitiam in administrando regno adiunctam, infirma est, re-
bus etiam humanis non multum sane proficua. Neq; enim
satis est ut causam uideas, qua stent, cadantque regni res, nisi
etiam causis illis, aut retentis, aut remotis, æquabiliter, iuste,
ac legitime in ipsa Repub. uersere: utque in primis cures, ut
in tanta uarietate, rerumque humanarum conuersione, quã
minimi motus in Repub. existant. quod si qui acciderint, ut
sine detrimento communi accidant. Quod cum sine maxi-
marum rerum usu uario, atque diuturno teneri non possit,

quis hac ista laude Sigismundo excellentior rex fuit? qui cum beneficio longissimæ ætatis, unum enim & octuagesimum annum agens decessit: tum etiam prudentia singulari, atque diuina, ad eam iustitiæ laudem peruenerat, ut in sua Repub. nihil earum rerum esset omniū, e quibus discordiæ, seditiones, ac bella ciuilia existunt. quæ tum fiunt, cum uirtus exæquatur uitio: cum boni præmio, mali uero sua carēt pœna. denique cum nō pro dignitate, ac meritis cuiusque, sed pro regnātis libidine, alij plus, alij minus utuntur rebus communibus. Ex hac enim inæqualitate, ac intemperantia quadam; oriuntur in Repub. morbi illi insanabiles, quasi in corpore sano, atque integro. hinc enim existunt discordiæ, seditiones; ac bella ciuilia, cum ipsarum legum, atque hominum interitu. Et merito quidem, quid enim in ea Repub. salui, aut diuturni futurum speres, ubi uitium præcurrit uirtuti, ubi algent boni, lætantur improbi, ubi dignitas cedit pecuniæ, uirtus generi, ingenium socordiæ, atque negligētiæ? postremo ubi indignissimus quisque amatur, colitur, ornatur, ac ad amplissima quæque promouetur, summa cum desperatione bonorum? ruant necesse est in tali repub. ac intereant omnia, quamuis illa magna sint, atque præclara. Non agam pluribus Equites: neq; exemplis utar Græcorum, ac Latinorum, & ipsorum etiam barbarorum, qui respub. suas potentes, ac florentes amiserunt. dum in illis nullus habet uirtuti honos, nulla pœna uitio. Ex ipso enim Sigismundo omnium istarum rerum exempla sumi possunt. qui cum sapientia illa magna, atque incredibili inæqualitatem ipsam uideret pestem, ac perniciem esse ciuitatis, ad eum finem dirigebat omnia, ut neminem eius Reipub. cuius hic rex fuit pœniteret. qua cum æquabiliter illo rege uterentur omnes, non metuebat, ne qui uir bonus, atque fortis contemptus ab illo, ac neglectus, aut res nouas in regno moliretur: aut seditionem: bellumue ciuile spectaret. quod ibi necessario fit (ut iam diximus) ubi non æqualiter: neque iuste uiuitur. Quare ut remoueret a suo regno omnia hæc mala, atque incommoda, rempub. ipsam omnibus ex æquo utendam,

ac fruendam proposuerat.ità tamen ut ratione,& boni ad il lam admissi:& mali inde pulsi esse uiderentur. Neq; enim in Polonia improbitas,atq; indignitas desperatione frangeba tur unq; magis,quam Sigismundo rege,contra uero uirtus, probitas,atq; dignitas hunc locum honoris, & gratiæ apud Sigismundū habuit,ut cum genus ipsum illustre in claris ui ris adamasset,tamē ipsa uirtute sæpe posterius clarum duxit genus:gradumq; ad honores amplissimos in sua Rep.uirtu tem uolebat esse,non genus. Dabis mihi hoc loco hanc ue-niam Nicolae Vuolsci,ut tuo potissimum exemplo me uera dicere probē.cum enim Equestri ortus esse patre,Sigismun-doq;,non generis neq; opum, sed uirtutis commendatione esses cognitus,hunc tibi honorem ille habuit,ut te & gynæ-cio clarissimæ,atq; pudicissimę huius reginę uxoris suæ prę-ficeret:& ad te Sendomirieñ. Castellanatum cū multis pro-uincijs deferret. Hoc ille diuino facto suo docuit, quā iustus rex esset,cum tantum tuæ excellenti uirtuti fidei,ac integri-tati tribueret,ut quo genere ortus esses, quærendum sibi nō putaret. Quid uero tu Martine Sborovvski? parumne es tū expertus,quam iustus hic rex erga te fuerit? cū tuæ spectatis-simæ uirtutis durior aliquando conditio esset? cum enim uir tute,constātia,ac magnitudine animi inuidiam,calūniamq; superates,& salutem Reip.libertatemq; communē tuæ obli tus maximo animo defenderes, tantum apud Sigismūdum ad extremum dignitate ualuisti,ut tua nimia (ut quidam pu tabant)in causa communi libertas,tibi ad hunc honoris, & dignitatis gradum non obstaret, quem nunc in Rep. tenes. quin uero etiam hæc ista bona,& animi & ingenij tui,in Ca lisieñ.hoc isto Castellanatu tibi sunt apud Sigismundū suf-fragata. Sed quid ego hos commemoro? cum externi homi-nes ipsi, atq; aliunde orti tantum apud illum uirtute ualerēt, ut illis non in regno tantum ipso, sed etiam in Sigismundi senatu locus esset. Adest enim Seuerinus Bonerus,uir, Vuis semburgo quidē profectus:ita tamen ob uirtutem, ingeniū, industriamq; Sigismundo regi probatus,ut nihil illi obsta-ret,ad honores huius regni,externū genus.cum enim fides,

ac industria

ac industria ipsius, in omnibus officijs, ac muneribus regni amplissimis fuisset cognita, illum Sigismundus, & salinatorem fecit: & præfecturas mãdauit, ac in senatum introduxit. In quo ille maiestatem reipub. uestræ cum his seruaret, qui in hoc regno e uobis sunt orti. Et tamen apud Sigismũdum caruit inuidia propterea Bonerus, quod alienigena esset, ac Germanus, nõ ciuis, neq; Polonus, cum illo enim Sigismundus ob uirtutem ipsius præstantem, ac singularem communicauit hoc regnum, in quo nunc ille omnibus opibus fortunæ, ingenij, ac dignitatis summa uestra uoluntate floret. Ad hunc modum Sigismundus præmijs in rep. propositis, optimi cuiusq; uirtutem ad ipsam rempub. tuendam excitabat. Qua sane ratione tantum profecit, ut nullum tempus in hac repub. feracius fuerit uirtutum omnium. pro se enim quisq;, tam pace, quam bello nitebatur, ut sub optimo rege, bonus ipse ciuis esset: & ne quis, amplissimis præmijs uirtuti propositis, ipse sibi ad laudem deesset. quare tanto studio ad uirtutem, & ad gloriam exarserãt omnes, ut summi, medij, ac infimi ad summa contẽderent. testis enim hic est Ioannes Tarnouius, qui etsi genere clarissimo sit ortus, tamen ad res maximas, pro salute huius regni gerendas, honoribus amplissimis ab hoc rege inuitatus, tantum uirtute profecit, ut non solum nostros imperatores omnes, sed etiam illos ueteres externos Scipiones, Marios, ac Maximos bellica laude adæquaret. Quid uero hic Nicolaus Sieniavvski, Belsensis Palatinus? qui præmijs a Sigismundo excitatus, cum Alexandro, ac Procopio fratribus, sic rem militarem in Russia hoc rege administrabant, ut eorum opera Russia illa afflicta, ac anniuersario hoste pene deleta, requiescat nunc, ac nouis colonijs solitudines suas cõpleat, atq; instauret: ita ut post hominum memoriam cultior Russia nunq; fuerit, quã est nũc Sieni auiorum, & aliorum fortium uirorum opera: quorum uirtute ad hãc rem Russia stetit. Quæ cum assiduis hostibus esset exposita, fortissimorũ uirorum præsidio eam Sigismundus muniendam sibi putabat: eiusq; prouinciæ magistratus, his potissimum mandabat, quorum animo, ac uirtute confi-

debat.ueluti nuper paulo ante,quam esset mortuus,Podoliç Palatinatũ ad Ioãnem Mielecium detulit uirum fortem,ac genere,ingenio,opibusq; præstantem. Prætereo alios multos fortes,ac claros uiros, quorum uirtutem Sigismũdus ad res maximas iustitia sua excitauit:beneficijs auxit, præmijs uero confirmauit. Est hæc diuina summi illius uiri,ac iustissimi laus.qui cum amplissimo,ac copiosissimo regno potiretur,illius omnes copias,atq; opes,nõ suæ priuatæ libidinis, neq; compẽdij sui putauit esse,sed eius reipub.cuius rex fuit. quare quicquid positum erat, aut in honoribus reip.aut in uectigalibus ipsius regis,earum rerum omnium dispensatorem ille se esse putabat,nõ possessorem,neq; dominum. quo etiam fiebat,ut hæc cõmunicaret omnia cum uiris fortibus, ac de repub benemeritis:ita ut cuiusq; dignitas, ac meritum postulabat.summas opes regum esse ratus copiam bonorũ uirorum,atq; fortium.quorum uirtus ibi iaceret semper,ubi nullus ei haberetur honos. Quare cum Sigismundus gratus esset erga optimi cuiusq; uirtutem,cõmouit prçmijs propositis studia hominum,non solum summorũ,sed etiam mediocrium,atq; infimorũ.pro se enim quisq; hoc rege excellere in Polonia studebat,nemo erat qui aliquid nõ afferret in medium,quo regi suo operam,ac industriã probaret. Artifices ipsi medius fidius,ac omne genus mechanicum,commotis studijs,artes suas diligentius hoc rege coluerunt: cum uiderent operas quoq; suas placere regi.itaq; tanta copia optimorum opificum,atq; artificum hoc rege fuit, ut Phidiæ illi ueteres,atq; Policleti,et Apelles reuixisse in Polonia uiderẽtur:qui pingendi,fingendi,ac dolandi arte,illorum ueterum artificum gloriam adæquarent.quorum cum multa extẽt in hoc regno opera pulchra,atque uisenda:tamen huius unius arcis opus uincit,ac superat omnia:quam ille præstãtissimorum artificum opera à fundamentis extruxit,ac Cracouiam hoc isto præsidio muniuit,tanto sumptu,ac opere,ut nõ hominum,sed deorũ immortalium sedes arx ista esse uideatur. Quid uero Basilica huic templo adiũcta,paruũ ne accessiõe sui,huic ædi Venceslai decorem, dignitatẽq; attulit? in qua

& pictorũ operę, & sculptorũ ac fabrorũ singularia & magnifica uisunt. quã Basilicã ille & religione summi Dei cõsecrauit, & omnibus ornamentis, ut uidetis illustrauit, corporiq; suo tabernaculũ hanc esse uoluit: in qua illud, quasi quodam regio itinere defessum, nõ minus longo, quã molesto, postremum requiesceret, ac supremam mundi diem expectaret. Quanta hæc Sigismundi iustitia fuerit, quã potens, quã magnifica, quã clara apud Deum, quam nota, & probata apud homines? qui distribuẽdis æqualiter præmijs, ac muneribus regni, in mutua pace ac beneuolentia suos tenuit: & ad uirtutem bonos uiros, cupiditate rerum optimarum incendit, ac in contrario genere hominũ hoc ipso modo, firmabat rationes bonorũ. Nihil enim apud illum cõtemptius, nihil neglectius, nihil uilius improbis fuit. ut ex hac ista ratione, boni, præmia suæ uirtuti seruari a bono rege scirent. mali uero, nihil præter contemptum ferrent, atq; pœnam. ita ille honores omnes solis bonis, ac fortibus uiris debere se putabat. quibus cum improbis etiam communicatis, boni in officio dolore redderentur remissiores, improbi uero nihilo illis ipsis honoribus fierent meliores. Quare cum præmium, & pœnam æquabiliter dispartiret, seseque ipse sanctissime gereret, uirtutes præmijs, uitia contra pœnis affecit. Cuius rei etsi multa extent exempla, tamen haud scio an aliud sit clarius illo, & ad sanciendam cum in re militari, tum in omni uita fidem accommodatius. Cum Raduankouium centurionem ob Ornetæ Prussico bello preditionem, infamia publico iudicio notauit: militesque nostros huius calamitate, ac ignominia docuit, ut pugnare potius, quam fugere: mori, quam fallere uellent. Hisce artibus Sigismundus, cum suos ciues bene uiuere, ac iuste agere docuisset, facile illam quoque iustitiæ partem, quæ legibus traditur absoluit. Cuius hæc summa apud Sigismundum fuit, ut conuenienter in hac societate nostra uiueremus. ad hunc ille finem, omnes leges suas retulit, quibus pax inter nos, cum summa beneuolentia constaret. Quas leges, si inspicias, tanquam in aliquo speculo omnes sensus Sigismundi,

ac rationes expressas uidebis. nullam in his tyrannicam mentem, nullam utilitatem ipsius propriam reperies. uestræ libertatis Equites: uestræ dignitatis: uestræ maiestatis sunt illæ leges: quæ in Polonia solæ regnant: ac ex ęquo uobis, & Sigismundo regi uestro imperabant. Neq; enim solutus est rex legibus apud uos. Nō quod illi utile, id iustum uobis, Nō quod lubet, id illi licet. Romanæ seruitutis sunt ista carmina, quæ laudat nemo, nisi seruus sit, aut Italus: qui quidē ut certius seruiret, scholas etiā sibi (si dijs placet) condidit: doctoresq; legum fecit, a quibus nil nisi seruire disceret. qui doctores inq; legum harum istarū seruilium, transcensis Alpibus uenerunt etiam cum talibus pręceptis ad uos: quos hic passim iam uagari uidetis, cū hoc isto dijs irato supercilio, ac pessimo libertatis uestræ exemplo: quos uos, id quod facitis contemnere debetis Equites: & tanquā contagionem quandā, hanc istam Neronianam scholam fugere: regnoq; uestro pellere. ne istæ immundæ pecudes, inficiant puros iustitiæ uestræ fonteis, e quibus Sigismundus hauriebat leges uestras, quibus cōmuniter uobiscum uiueret. quarum legū ille lingua, non rex: interpres, non autor: patronus, non dominus fuit. quas etiam ferebat autore senatu uolentibus, ac iubentibus uobis. In qua sane ratione cū summa moderatione, atq; æquitate animi fuisset, omnes illos ueteres Solonas, Lycurgos, atq; Cretas legumlatores uicisse mihi uidetur. nā illi seorsim a populo leges ferebant: hic uero nullam absq; senatus autoritate, ac scito uestro cōmuni legem tulit. illorum leges libidini populari, sæpe seruiebant: Sigismūdi uero nulli rei seruiunt, nisi utilitati cōmuni, ac uestræ libertati. Illorū legum nimia licentia tyrānidem in ciuitatibus pariebat, nostra uero legum disciplina, nulli rei magis quā tyrannidi est aduersa. Quid ita? quia apud leges nostras rerum, & criminum, nō personarum, neq; dignitatum ratio est. non quærebatur in Sigismundi iudicio Archiepiscopus ne, an Palatinus, Episcopus, an Castellanus, nobilis, an ignobilis, peregrinus, an ciuis reus esset. sed remota dignitate omni reorum ipsorum, de re ipsa iudicium fiebat: in quo nocentes pœna

legitima afficiebantur:innocẽtes uero ex lege abſoluebãtur. Iam,quãta ipſius Sigiſmũdi maieſtas in iudicijs publicis fuerit? quæ animi æquitas? qui modus? recordamini Equites, & illam perſonam illius regis in iudicio præſidẽtis uobiſcũ cogitate:in qua expreſſa facies reipub. ueſtræ cernebatur.ſtatus erectus,ac celſus:lati,ac patentes humeri:facies rotunda, rubentes genæ,oculi grandes,ac ſtabiles. minax ſupercilium, naſus ipſe grypus,ac aquilinus,ſummo rege dignus. ut non Caſimiri regis, ſed Iouis filius uideretur iudicio præſidere. ſic omnia ad imperium erant in illo rege nata,uultus,intuitus,uox,latera,ſilentium poſtremo ipſum. In iudicio nunquã audiebatur niſi cum oportebat: minus etiam nõnunquam, quam oportebat.nutu plura,uerbis pauca conficiebat. tantaque moderatione linguæ,ac continentia ſermonis fuit,ut illius,in ſummo imperio,nemo unquam uerbum ullum aſperius audierit.Quare cum tanta iuſtitia,ac tanta moderatione in cõtrouerſijs dijudicandis fuiſſet,æquos, placatoſque reos a ſe dimittebat: non ſolum eos, ſecundum quos iudicabat: ſed etiam eos,quos contra ſtatuebat.& cum gratiæ cauſa in iudicio nihil faceret,grata tamen eſſent omnia,quæ faciebat. ita ſeueritati illius,res maxime diſtans miſcebatur comitas. ſed ita tamen,ut neque comitas,impediretur ſeueritate, neque ſeueritas,comitate leuior fieret. Hac fama admirabili uirtutum incredibilium,cum ſolus ille rex,ſolus iuſtus, ſolus ſapiens, non domi tãtum,ſed etiam foris uideretur, tanta ueneratione propter ſummam iuſtitiam apud omnes gẽtes fuit,ut iuſtitiæ illius fama impulſi Bohemi primum.deinde Hungari, Ludouico rege apud Mohacium a Turcis interfecto,huic ultro duo maxima regna offerrent,quæ ille tamen nõ accepit cum reprehẽſione multorum,eorum præſertim,qui non perſpiciunt,ac multo etiam minus intelligunt,quantũ ipſius regni ſit opus. quod cum alta ſapientia Sigiſmũdus cognitum, perſpectumque haberet,regna illa remiſit Hungaris, ac Bohemis.ipſe Sarmatia contẽtus fuit.ſufficere ſibi hanc materiam ratus,in qua omnẽ uim ingenij,ac uirtutis ſuæ oſtenderet:tanta fuit opinio ipſius excellẽtis iuſtitiæ apud omnes,

tanta etiam illius moderatio. Quid uero illud cum Ioannes, & Ferdinandus reges summis inimicitijs incensi arbitrum hunc de Hungariæ regno ceperunt, parumne ex eo liquet, quanta existimatio ne hic rex apud omnes fuerit? quam san ctissimam esse reges illi putabant: ita, ut arbitrio illius non solum regna ipsa, de quibus ambigebant, sed etiam digni tatem suam regiam committerent, id iustissimum fore rati; quod a Sigismundo probatum, decretumq; fuisset. Prętereo alia infinita domi, & foris ipsius excellentis uirtutis, atq; iu stitiæ documenta, quæ ille uiuus constituit ad memoriam re gni sui sempiternã. Et quoniam pręcipua pars iustitiæ est pietas ipsa, parumne hac quoq; iustitiæ parte excelluit? cum religionem illã patriam, atq; auitam, cæremonias item oẽs sanctissimas, tanta ueneratione coleret, ut nihil illis melius; nihil religiosius esset ne in monasterijs ipsis quidem. non in his, quæ nunc sunt, sed in illis, quæ olim fuerunt. fide enim in Deum erat summa, hominem peccatorem se cõfitebatur esse palam, nusquam spem ueniæ, nisi in solo Christo habe bat. benignus in omnes, pius, clemens, ac munificus fuit. In Ecclesia uero, ne quid nouaretur, neue ipsius religionis ulla in re fieret commutatio, tanto studio curauit, ut in minimis etiam rebus, quæ uix censeas, diligentissimus fuerit. Vos hoc loco appello sanctissimi sacerdotes, qui mœsti nunc pro illo sacrificium facitis. ecquis uestrum diligentior omnibus reli gionibus, atq; cæremonijs conseruandis hoc rege fuit? quo ties ille uos admonuit, si quid a uobis non rite factum? aut si quid de statuto sacrificio fuerat a uobis pręermissum? can delam ipsam cæream, mediusfidius, ut maiora prætermittã, non suo loco stantem, aduertebat: aut si ea sacro deesset, uos admonebat. neq; uero id ille faciebat curiosus in uestro mu nere, sed quod minimis hisce rebus, aut sublatis, aut inter missis, religionem ipsam intermitti, ac sensim tolli putabat. de qua ne ulla diminutio fieret nõ solum præmijs, sed etiam pœnis in seditiosos editis prouidit. Gedaneñ. enim ciues res nouas, atque perniciosas, non in repub. tantum, sed etiam in religione molientes supplicio affecit. summa tamen mode

ratione,ac æquitate. paucorum enim pœna contentus fuit, ad salutem reliquorum. ita ille. cum fundamentum omnis reipub. religionem ipsam sciret esse; & cum sibi multorum exemplis, ac litteris suaderet, mutata religione, mutari regna, summa religione ipse fuit, & ut cæteri quoq; essent curauit. Ad quam colendam, ac retinẽdam, ut expeditior ipse esset, multis exercitationibus se comparabat. summa enim abstinentia ieiunabat, dies festos celebrabat; nunquã publice quicquã agebat, priusquã sacrificasset, sacroq; interfuisset, Verbum Dei diligenter in concionibus audiebat: ac iuxta illud uiuebat. sobrius in omni uita rex fuit, nunq; ebrius est uisus, nunquã uino, aut amore insolens, ac intemperans. ad hunc modum ille, cum summa moderatione uictus, fuisset paratus semper erat ad regium illud opus, atque munus. in quo exercendo carebat furore illo, qui ex intemperantia cibi, atq; uini ducitur. quo remoto summa fuit humanitate, ac incredibili religione ad ultimum usq; spiritum. ita, ut etiam animam ipsam agẽs, hunc istum Vitum monachum de Dominici familia, sacrificantem diligenter audiret, ad singula uerba passionis Christi Dei nostri, suspirando, ingemiscendo, ac flebiliter precando, quo Deus ipse peccatorum ipsius immemor, beneficio autem Christi in illũ, & in omnes memor, clemens, ac propitius illum ad illas beatorum sedes reciperet, ad quas Iesus Christus dominus, & Deus noster ante illum præcesserat. O fidem ueram, & dignam cur isti ignes luceant, qui quidem signa sunt, atq; notæ illius ignis intimi, quo fides ipsius ardebat in Deum; charitas autem ipsa sese effundebat in proximum. hoc ergo isto diuino igne, atque recondito, semel in baptismo suscepto, cum ille arderet in omni uita, nullaq; perfidia illum uiolaret, recte hæc ista lumina, atque ignes, incensæq; faces præferuntur nunc illi mortuo, quod fidem Deo seruarit integram: charitatem autem proximo ad ultimum spiritum. quem cum iam reddiderit Deo, ex hac turba, & colluuione, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo, in illud animorum concilium, cœtumque profectus est; ubi nunc cum fideli

Abraham, Isaac, atq; Iacob accumbit: colloquitur cum David, uiuit cum Iosia iustissimo, atq; religiosissimo rege: auos suos, fratres, ac parentes, reges uestros recognoscit. Hunc totum iam complectitur coelum: hunc obuijs vlnis excipiunt omnes beatorum animæ: ac illius conspectu lætantur: ab Aquilonisq; partibus aduenisse gaudent regē, iustitia, ac pietate insignem, socium foelicitatis suę, atq; immortalitatis participē. quo nemo uir melior apud nos natus est: nemo pietate præstantior: Nunc ille uos ex alto intuens Equites a Deo Opt. Max. precat̃, ut uos foelices, ac saluos uelit esse, uestrūq; hoc regnum conseruet, quod ille summa sapientia, ac singulari iustitia uiuus rexit, ac omnibus legibus, præsidijsq; ornauit, atq; instruxit, summaq; in illo tuendo, conseruādoq; animi magnitudine, fortitudineq; fuit. De qua ego breuiter dicam. fuit enim hoc tertium, quod in summo rege inesse oportere diximus. Neq; enim satis est sapientem, ac iustum domi esse regem, nisi etiam is regnum saluum præstet, & ab omni externa ui defendat, qualem utiq; Sigismundum fuisse constat. Qui quo die rex a uobis est factus, motus domestici illū, deinde externi cum maximo nouarum rerum metu exceperūt. Recordamini enim Equites, qui motus ille in Lituania, qui timor fuerit? cum Michael Glinski homo eius gentis potentissimus, atq; seditiosissimus, mortuo Alexandro rege, principatū Lituaniæ peteret, ad quā illi rem cum & animus nō deesset, & copia, tamen is Sigismundi primum nomine, deinde cōspectu fractus, debilitatusq; arma posuit: pacemq; supplex petijt: ac postremo in illius fide fuit. mansisset autem utinam in sentētia, nunq; tantis cladibus, tantoq; hominum interitu Lituaniam cū Moschouia commisisset. Cum enim Michael Glinski moliri multa occulte in Lituania nunquā desijsset, a Ioanneq; Zabresinskio marsalco Lituaniæ, appetiti principatus reus fieret, non cogitabat quomodo se regi purgaret, de quo arguebatur: sed quomodo accusatorē suū, primo quoq; tempore e uita tolleret. itaq; oblitus clementiæ regiæ, quā primo statim Sigismundi in Lituaniā aduentu, incredibilem erat expertus: iustitiæ etiam huius istius regis

immemor

immemor,in qua etiam nocenti perfugium esse poterat,nul laq; ratione harum rerum omniũ habita,multa nocte Ioannem Zabreſſinskium aggreditur,& quiescentem iam,ac nihil tale cogitantem inuasit,ac domi suæ hominem nobilissimum occidit. Magnum crimen, scelus ingens,uis non ferenda, cuius ille magnitudine perterritus, ut scelus scelere cumularet, ad Basilium Moschum profugit, illumq; ad inferendum bellum patriæ sollicitare cepit, facileq; sua sponte ad id iam parato Basilio persuasit,ut cum Maximiliano Cęsare fœdus faceret: ab eoq; futuri belli subsidium contra Sigismundum peteret.nihil propius est factum,quam ut Maximilianus immemor,tum nominis,ac generis sui omnibus suis copijs ad inferendum bellum Sigismundo Basilium iuuaret.quod tãto apparatu rerum omnium a Basilio erat gestum,ut neq; maiori contentione,neq; maioribus copijs inter Lituanos,& Moschos unq; certatũ fuisset.Hic Sigismundus,etsi eodem tempore alijs quoq; bellis Scythicis,Vualachicis,atq; Turcicis districtus esset,tãta tamen animi magnitudine in bello Moschico suscipiendo fuit, ut nullum aliud bellum gerere uideretur.non terruit illum Maximiliani Cæsaris insperatum cum Moscho fœdus,non copiæ ab illo suppeditatæ gerendi belli,non ipsius Basilij exercitus ante hanc diem inuictus:incredibili enim celeritate exercitu ex Lituania collecto,militibus etiã ex Polonia accersitis,magno animo aduersus hostem contendit, ac Boristene amne superato, cum hoste acerrime conflixit, quem memorabili pugna deuicit,non in pręsens tantum, sed etiam in posterum: nam eo prelio uidẽtur omneis uires concidisse Moschorum,quæ antehac graues Lituaniæ,ac inuictæ uidebantur esse,& quæ ante illam cladem tantæ fuerunt,ut Moschi præ se cæteros mortales omneis contemnerent.Quibus deuictis tanta gratulatio omnium est subsecuta,ut etiam Romæ a Leone Decimo supplicatio Sigismundi nomine decerneretur,singulari genere uerborum, & numero dierum.cum enim in Leonis senatu Nicolaus Vuolski legatus hic Sendomirieñ. Castellanus exposuisset,& genus hostium,& uictoriæ modum,

res digna patribus illis est uisa, publica ipsius urbis Romae gratulatione, ac supplicatione singulari. supplicatum itaque fuit: totaq; urbe dies festi, atq; ludi eius uictoriae nomine fuerant instituti, dolente, ac moerente Maximiliano Caesare: qui captiuos etiam ipsos, per hūc istum Nicolaum Vuolski Leoni missos, intercepit: in Moschouiamq; contra ius gentium remisit. his uictorijs, atq; triumphis initia regni sui Sigismundus consecrauit, docuitq; se eum regem esse, qui et domi regnum legibus tenere, & foris armis tueri posset. Neque uero hoc bello tantum illius animi uis extitit incredibilis, sed multis etiam alijs bellis grauibus, ac difficilibus. nam cum uix a Moschico bello respirasset, Scythiam magnis copijs, Russiam prouinciam ferro, atq; igne uastantem, incredibili uirtute ad Vuisniovvicium superauit: illaq; pugna, primus regum omnium, Scythas docuit, pacem bello meliorē esse. Quid autem Vualachia ipsa, Turcicis exercitibus contra Sigismundum munita, atque instructa, cum huic regno periculosissime immineret, nonne ad Obertinum postremo ab hoc rege deuicta, poenas temeritatis suae dedit, uestroq; imperio, hoc isto Ioanne Tarnouio duce parere est coacta. Iam uero Moschouia, cum iterum fractas illas uires suas, ac desperatas repeteret, bellumq; maximum pararet, non ab hoc Sigismūdo iterum deuicta bello maximo, funditus corruit: ad quod bellum gerendum Sigismundus, hunc istum Tarnouium imperatorem, ad conseruandum hoc regnum natū, miserat: qui capto, atq; euerso Starodobo, ingēti hominum strage Moschos in perpetuum deuicisse iam uidetur. Praetereo alia bella uaria, atque infinita, quae Sigismundus gessit: non libidine regnandi, neq; studio gloriae incensus, sed amore religionis Christianae conseruandae. cum enim Poloniae regnum Aquilonem uersus ultimum sit regnorum omniū, gēteis finitimas habet inimicissimas partim Christiano, partim uero Romano nomine. Quare Sigismundus cum his assidue bellum gessit, non ut finitimarum rerum potiretur, sed ut religionem Christianam contra Scythas, atque Turcas: Romanae uero sedis nomen, contra Moschos, atque

Vualachos tueretur: quod hæ gentes huic sedi, hoc isto dissidio Græcorum cum latinis, sint omnium inimicissimæ, Solus ergo Christianorum regum omnium Sigismundus, non pro augendo, sed pro retinendo regno: non pro sua libidine, sed pro Christiana religione bellum cum tota Asia gessit: Cuius Asiæ opes cum magnis, ac insperatis uictorijs crescere in dies uideret, seq; præ cæteris periculis illis proximum esse sciret: Christianos autem principes mutuis bellis dissidere uideret, prouidendum sibi, regnoq; suo putauit. Quapropter summa ope est conatus Christianos principes in mutuã gratiam reducere, illorum concordia, ac conspiratione suas opes, atq; rationes contra Turcarũ tyrãnũ firmare: ut minus potẽs, minusq; formidabilis tyrãnus ille uobis esset. quapropter & Maximilianum Cæsarem reconciliata iam gratia Viennam adierat, cuius etiam hortatu Vuladislaus frater Hungariæ rex, cum Ludouico filio, eo quoq; uenerat. quo in conuentu summorum regum, ille ostẽdit, docuit, monuit, Turcarum opes tantas esse, ut ab uno Christiano rege superari non possint: in concordia, ac mutua pace spem esse, sine qua nihil esset Christianis salui. itaque Sigismundo autore, atq; duce iacta erant Viennæ fundamenta communis auxilij. quæ tamen sorte quadam, rebus nostris aduersa, non diu manserunt. Nam & Maximilianus, & Vuladislaus uita functi, ambo spem Sigismundi fefellerunt. Non cessauit tamen Sigismundus agere, & facere omnia quo potentiæ Turcarum occurreret. quare auxilia undique contrahebat: cum finitimis fœdus & amicitias iungebat. neq; uero his solis contentus fuit, sed etiam cum sciret Neapolim, atque omnem illam oram Apuliæ, societate Turcici belli cum Polonia coniungi, amicitiam Italiæ expetiuit: hancque Bonam reginam ex Sfortia familia, clarissima, atque totius Italiæ nobilissima, ducem Bari in matrimonium accepit. ut hoc ceu quodam illustri, ac sancto pignore, socium se belli, ac periculorum omnium Italis profiteretur esse. uerum cum hac ista spe finitimorum, ac externorum auxiliorum frustra penderet, solusque sæpius cum summo rerum

firarum discrimine cum Turcarum ducibus confligeret, de regnoque suo iam plane dimicaret, fœdus ad extremum cum Solimanno fecit. Quid uero illi aliud faciendum fuit? solus erat, opem ferebat nemo, spes ipsa restabat nusquam, regnum porro suum uidebat omnibus Turcicis bellis, ac periculis esse propositum. quid tandem quæso est, quod quis Sigismundum huius istius fœderis nomine reprehendat? cum uideat unum e duobus illi fuisse necesse. ut aut regnum suum in postremũ discrimen adduceret. aut fœdus cum Turca faceret. quod tamẽ ille non fœdus potius, quam inducias sibi putabat datas esse, parandi belli, nouerat enim ille a Turcarum tyranno, non fide, neq; religione, sed occasione, atque tempore fœdera ponderari. Quare, & si ille fœdus illud sanctissimum esse ducebat: tamen, quod nihil huic hosti crederet, inter fœdus illud rationes suas summo studio futuro bello parabat, ut si quando illi necessario cum Turca belligerandum esset, ut eo paratior, instructiorq; in aciem contra illum prodiret. meminerat sæpius se conflixisse cum hoste summo cum periculo, Ludouicum etiam regem nepotem ex fratre suum, uiderat uitam, & regnum profudisse, cum incertorum auxiliorum spe, bellum Turcicum mallet, quam fœdus. cuius consilia nunq; probabat Sigismundus, summoq; studio a bello illum reuocabat. ostentabat illi Rhodum, atq; Coum nobilissimas insulas consimili spe periisse. docebat Carolum Cæsarem impeditum esse bello Gallico, atque Italico, Ferdinandum autem rustico: Germaniam etiam totam, religionis controuersia dissidentem commemorabat, nusquam spẽ superesse. præstare fœdus facere, quam bellum incertum gerere: cuius fidelissimis consilijs cum Ludouicus non obediret, uitam simul cum regno amisit. Qua in re Sigismundus, quam sapiens rex, atque fortis fuerit ostendit: qui rempub. tanquam in alto nauim pro ratione tempestatum, & locorũ, & temporum dirigendam esse ducebat, ut quid tempus reipub. poscat, aut quid uetet, in primis sapienti regi sit prouidendum. Interea tamen Sigismundus quoad uixit, cum bellis mutuis Christianorum arderent res, ille non quieuit, sed

assiduis bellis, pacem regno suo quæsiuit. nunquam quenq; bello lacessiuit, nunquã nisi lacessitus bellum gessit. propterea etiam (credo) uictor semper extitit, singularisq; illa huic uni concessa erat gloria, quod hic solus regũ omnium in Polonia nunquam uictus fuit. Nisi forte quis illam acceptam calamitatem apud Socalium bello Scythico huic adnumeret? quæ temeritate ducum, absente rege, bello commisso a Scythis accepta fuit, quam tamen calamitatem, ille postea infinita hostium cæde compensauit. Sic ille cum nihil temere, nihil abiecte, neq; demisse, sed summo consilio, magno, & inuicto animo cuncta gereret, facile fuit inuictus. res etiam nostras cum armis uix posset, fœdere a Solimanno uindicauit, quas ille, aut perpetua pace cum hoc hoste sanciuit: aut, si belligerandum nobis erit, paratiores, instructioresq; aduersus Turcarum opes reddidit.

Reliquum est ut de clemẽtia ipsius pauca dicamus, sine qua, & sapientia nihil prodest regibus, & iustitia etiam obest, & fortitudo ipsa nocentior fit suis, quam alienis nisi ipsius clementiæ moderatione temperetur. Hęc enim ferocem animũ regis, ferum, & indomitum contra regni hostes, emollit suis, mansuetumq; ac benignum reddit. ut hac ista uirtute rex hostem, ab amico, peregrinũ, a ciue, innocentem, a reo secernat: reis etiam ipsis fragilitatis, ac imprudentiæ in hac eadem uirtute apud regem perfugium est. hæc ista uirtus in consiliis, in iudiciis, in bellis regum uersetur necesse est, si reges non tyrãni illi uolunt perhiberi. hic enim regiæ celsitudinis ornatus est: hæc illorum commendationis est summa, hæc sola, atque unica ad immortalitatem illis restat uia. denique ex hac ista excellenti, & plane regia uirtute nascitur suauissima regum ipsorum memoria: gratumq;, ac iucundum illorum uersatur apud suos desyderium. Vnde enim sunt uestræ istæ lachrymæ? unde hæc est misericordia, quam nunc uos præstatis mortuo? eblandita credo, hæc sunt a uobis spe ulla commodorum uestrorum, & non potius expresa uestigia mœroris uestri recordatione illius optimi atq; clementissimi uiri? qui benignus in bonos, mitis in reos, indulgens in omnes fuit.

nunquam ille arrisit uitio, nunquam detraxit uirtuti, nunq̃ blandiens parti se dedit alicui, sed cum rem ipsam sequeretur, hoc unum propositum illi fuit, ne qua in re aberraret a uero. tanta æquitate, ac clementia, ut rerum ipsarum, ac criminum magnitudinem, cum reorum infirmitate conferret. uirtutem etiam ipsam, atque innocentiam ne approbatione insolesceret, aut dissimulatione, aut leui reprehensione temperabat. Iam uero ipsas parteis magnis sæpe odijs incensas, summa grauitate, ac æquabili erga utrãq; uoluntate audiebat. possem hoc loco magnas inimicitias clarissimorum uirorum commemorare ex reipub. causa susceptas, nisi & uos meminisse scirem, & ipse præterire hanc istam ignominiam uellem. ne commemorando notare uidear autores ipsos. dabo hoc ergo illorum autoritati: ab hisq; uobiscum una petam, ut communis salutis causa remittant animos, æquosq;, ac placatos retineant huius istius exemplo regis: qui cum rex esset, possetque delinquentem cohercere, æquus tamen utriq; fuit, monereq;, ac hortari, interdum etiam rogare ad pacem suos maluit, quam lege, ui aut minis impellere. Ferebat enim æquo animo omnes, in liberaq; repub. non solum animum, sed etiam odium liberum esse debere duxit. hanc libertatem ille liberorum populorum cum summam esse sciret, ut uidelicet, & amoris, & odij par sit apud ciues ratio; ipse quoq; odia multorum in repub. pertulit. si tamẽ odium est dicenda libera expostulatio subditi cum rege. cum enim benignitas ipsius, atq; clementia nimia quibusdam, aut etiã nonnullis in rebus remissior uideretur, reprehendi se palam in senatu patiebatur: sententias in se dictas patiẽter ferebat, et eas æquissimo animo refellebat, aut illis cedebat, & secundũ illas, quod admittebat, corrigebat. Iam uero in comitijs ipsis, nullius regis in Polonia aures uobis, ac uestris legatis benignius unq̃ patebãt. attente perorantes uestros legatos audiebat: postulata uestra clemẽter accipiebat, stultitiã multorũ sæpe, ac intẽperantiã perferebat. nunq̃ ille aspero uerbo, aut immodestius misso excãduit, nunq̃ iracũdia exiluit. quã ille cũ omnibus uirtutibus cõtinentiæ, grauitatis, iusti-

tiæ, ac humanitatis a se remouisset, facilis in rebus cognoscẽdis, in hominibus audiendis, admittendisq; fuit. Quanto.n. motu, quanta contentione illa ad Leopolim Valachico bello pro uestra libertate cum hoc rege egistis? cũm quædam non legitime fieri, quædam etiam negligi ab illo uobis uiderentur. quæ tum grauitas, quæ animi æquitas, qui modus, quæ patientia huius regis, quæ uestra libertas actionis tum fuit? Et tamen cum iuste fortasse nonnullis irasci posset, neminem uestrum ne asperiori quidem uerbo propterea appellauit, ita, ut etiam illius ipsius actionis autores, atq; duces maximis affecerit propterea pmijs. ueluti hos duos fortissimos, ac coniunctissimos fratres Petrum, ac Martinũ Zborouios, quorum in rep. singularẽ fidem, obseruantiam uero erga se summam cum esset expertus, utrunq; honore senatorio affecit. Quorum exemplo ille ad tuendã rempub. causamq; cõmunem agendã multos fortes uiros, ac industrios ex ordine uestro excitauit. ueluti hos duos summa spe, ac uirtute in causa cõmuni cognitos, Petrum Boratinki Rutenum, & hunc Stanislaũ Podlodovvski ex Sendomirieñ. municipio Equitem. qui cum in comitijs nuper Piotrkouiæ habitis, quæ postrema Sigismundo fuerunt, grauiorem causam reip. suscepissent, quam ut utriusq; ætas pati uideretur, sic tamen a Sigismundo auditi sunt, ut etiam Stanislaum Podlodovvski de libertate uestra liberius differentem, lachrymans audiret. et cum hic, Sigismundum in Polonia non imperatorẽ, sed regẽ esse diceret, legibusq; illum certis regnare oportere, summa cum libertate oratiõis differeret, annuit ille, ipsoq; uultu ac intuitu significauit, se quoq; non imperatorem uelle esse sed regem, O uirum omnium litteris, sermonibus, ac monimentis celebrandum, & dignum, qui non dico homines, sed deos ipsos regeret. non illius tum maiestas, auertit illi a dicente Podlodouio oculos: non aures illi clausit regiæ potestatis conscientia, immo uero uidit, audiuit, ac summo studio audienda sibi ea putauit, quæ libere de republica a Podlodouio dicebantur. Dixisses hæc in Neronis senatu PODLODOVI? aut alicuius regis Itali, aures

hac ista libertatis uoce appetisses. postremũ illo in loco(mihi crede)constitisses,ac ultima uox tibi illa fuisset.quæ tamẽ ipsa grata Sigismundo fuit, iucunda nobis, gloriosa uero nunc est ipsi tibi.

Summa hæc est clementiæ laus Equites Sigismundi regis,et haud scio an omnium maxima,in libera rep.liberas uelle uersari hominum uoces,liberas sententias,denique, liberas expostulationes,monitiones,ac reprehensiones ferre.quæ,qui rex non fert,aut in rep.non probat,non rex,sed immanis est tyrãnus,qui ut homines liberos in ciuitate non fert,ita neq; linguas liberas ferre potest.Nec iniuria, tyrannus enim ipse uiuit cum omnium inuidia,iniuste,ac impie, sine fide, sine amore,sine ullo beneuolentiæ uinculo,ut merito fidat nulli, credat nemini,nulli religioni,nulli legi pareat. At Sigismundus contra,omnium, qui unquam fuerunt, rex mitissimus, atq; clementissimus,cum meminisset liberi populi regem se esse,certa religione,ac certa fide regnantem uobiscum, non ut cum seruis,sed cum liberis,non cum subditis, sed cum socijs,atq; amicis,summa beneuolentia in hac repub.uiuendũ sibi esse duxit.ut ex æquo & audiret suos,& audiretur a suis. Quare,ita ille nobiscum uixit, ut non tantum aures illius, sed ipsius etiam uitæ priuatæ recessus nobis paterent. Aperta stabant illius cubicula,patebant atria,peruia erant nobis illius penetralia.nunq; excludebamur,nisi cum erat necesse. admittebamur,astabamus,audiebamur,liberæ querimonię de aliorum iniuriis apud eum nobis erant, ac qualibet de re facilis aditus,ac pene assiduus cum illo conuictus nobis fuit. ut non solum mens,sed oculi etiam nostri libere in uita,ac in omnibus cubiculis ipsius uersarentur,in quibus nullos mores tyrannicos,nullas contra libertatem nostram machinationes,nullum regni dedecus,nullam turpitudinem,nullam deniq; intemperantiam cernebamus. omnia erant in illius integerrima uita, honesta : in cubiculis uero, decora,ac cum summa regia dignitate,atque uestra libertate cõiuncta. Iam uero quoties progrediebatur e thalamo,in publicumq; se,ac in turbã dabat,quanta tũ dij immortales oris illius dignitas,

quæ

quæ maiestas, qui hominis illius habitus, qui incessus, qui cō mitatus fuit? quam aptus? quam concinnus? quam grauis? quam cultus? quãq; summo rege dignus. Quibus rebus cum in animos hominum influeret, ac mentes omnium hac tanta maiestate occuparet, non timuit uenena, non insidias, non conspirationes ullas uerebatur. propterea etiam carebat prægustatoribus. quibus tamen ipsis interdum ad speciem utebatur magis, quam ad aliquam necessitatem. Senatorum turmis, ac Equitum incedentis latus claudebatur, nō dori phoris hisce, neq; seruis mercenarijs. indignũ enim bono rege putabat esse, metum in suo regno præ se ferri armis, ac in cœtu suorum hostem uereri, ac propterea ab armatis seruari. Tyrannorum sunt ista præsidia Equites, & male cogitantium hominũ de rebus cōmunibus. fide Sigismundus, ac beneuolentia uestra satis se munitum putabat esse. neminem etiam e suis metuebat, cum æqualiter omnes diligeret, omnibusq; exæquo se amabilem præberet. tantũq; hac ista fiducia uestri profecit, ut quiete primum, ac tranquille uitam uobiscum degeret, deinde studijs uestris, incredibiles huic regno fœlicitates, atq; opes afferret. Qua enim fide, ac uoluntate erga hunc regem uos fueritis, testantur multa, atq; præclara facinora huic regi uirtute uestra parta, qui cum talem se regem gereret in omni officio suo, ac munere, ut ad summã nihil a uobis in eo desyderaretur: merito tales uos quoq; erga illũ gessistis, ut ob summa, atq; amplissima illius in uos ac remp uestrã beneficia, PATREM patriæ una uoce hunc appellaretis, qui honos post conditam Poloniam huic soli a uobis est habitus. Et cum eum quem natura mortalem genuerat, uos immortalem esse cuperetis, hunc Sigismundum Augustum filium, pignus esse uoluistis fidei, ac uoluntatis uestræ erga Sigismundum sempiternum. nam cum hic Augustus admodum puer esset, soloq; illo omnes patris spes niterentur, & cum id uobis per leges liberum esset, hunc uos honorem patri habuistis, ut hunc filium ipsius, tum autem puerum, nec dum ad imperium ætate maturum, magna tamen spe præditum, regem uiuo patre omnibus uestris suffragijs

salutaretis,hancq; incredibilem uoluptatem patri de filio dare
retis,ut is uestro beneficio filium successorem sibi paratum
uideret,cui nomen Iagellanae gentis,ac familiae amplissimae
dignitatem,regnumq; patriū,atq; auitum traderet. Magna
haec uestra erga Sigismundū uoluntas, summum etiam stu-
dium uestrum fuit. Hanc mentem ut retineatis,mortuoq; illi
conseruetis,uestrae fidei,uestrae constantiae est Equites, tum
uero,ut parem animi uoluntatem retineatis in ipsius proge-
niem totam,quā reliquit,uos ille orat,atq; obtestatur. Aspi-
cite Equites hanc lugubrem turbā,haec fletu deformata cor-
pora. Hic filius ipsius charissimus,rex uester est. haec uero il-
lius est fidissima, ac sanctissima coniunx: illae autem moestae
ac dolentes tres filiae. hunc coetum,atque hanc sobolem cla-
rissimam regis uestri colite Equites, ac summa ueneratione
summaq; obseruantia habeatis.
Tu etiam Sigismūde Auguste suscipe hunc ordinem,cuius
uirtute pater tuus fuit inuictus. uides in quae pericula regnū
tuum incidit. quos hostes habeas,quos etiam metuas consy-
dera,circunstant te undiq; pericula: auxilijs destitutos nos ui-
des esse,nusquam in finitimis,nusq; in alienis praesidijs spes
esse,undiq; circunfusa premit te Asia: hinc ex Hungaria im-
minet tibi Turcia,hinc Valachia,hinc Scythia, hinc bellum
renouat Moschouia. Germania postremo ipsa referta gene
re,ac sanguine tuo,non satis tuta tibi denunciat: uides quam
in medio relictus sis solus,ut secundum Deum,spes tibi nus
quam restet,nisi in hoc ordine,ac in paterno imitationis exē
plo,quod si tibi proposueris,& si dies,atq; noctes in eo reco-
gnoscendo fueris,inuenies profecto,quomodo haec quę tibi
amplissima pater reliquit, conserues. nihil enim tibi poterit
accidere noui,quod in regnando pater tuus non uiderit,aut
non fuerit expertus. tu modo sapientiae ipsius ingrediare ue-
stigijs,ad exēplumq; paternum mentē tuam in rebus opti-
mis exerce,senatui pareas,iustitiam colas, aequus omnibus,
addictus nulli fias. religionem Christi comiter conserues, rē
militarē augeas,benignus in omnes,pius,ac clemēs in tuos
fias,& breuiter ijsdem itineribus ad uirtutem eas. quibus pa

ter tuus peruenit.sustines eius rei non mediocrẽ spem, est in te præstans utroq; genere natura,est etiam,quod adolescentia tua fert,usus rerum magnarũ.omnium ora, atque oculos uides esse in te unũ conuersos. cum te intuemur,tum de Sigismundo patre tuo, tum de maioribus cogitamus. Veniũt enim nobis in mentẽ,ueniũt,te intuẽtibus Iagellones illi ueteres: Vuladislai itẽ,Casimiri,atq; patrui tui clari uiri.quorum uirtute,dignitate atq; existimatione apud omnes gentes fuimus illustres. Qui, si quis mortuis sensus est, memoriã nominis sui,dignitatem huius regni,ac omnium nostrum salutem tibi cõmendant,a te petũt,ut suscipias causam nostrã, utq; hanc remp.& pro illorum dignitate, & pro tua gloria, ac pro nostra salute administres.Idem moriens tibi mandat pater,atq; hoc in loco iacens a te postulat.Adest enim profecto,adest illa uis hic corã, qua hoc mortale uigebat corpus, & quæ hoc isto corpore ad nostrã salutem usa est.hæc inquã uis diuina,atq; immortalis patris tui,hic coram astans,te intuetur: tuam fidem implorat,hæc abs te petit, ut ea omnia, quæ in templis,quæ in foro,quæ in regno hinc decedens reliquit tibi pater,uirtute,fide, atq; constantia tua conserues, ac defendas.utq; memor sis te Poloniæ regẽ esse,in tua persona huius reip.faciem expressam esse,utq; ob id non publica tantum,sed etiã tua priuata (si tamen quid tui priuati hoc in regno est)ut ea inquam omnia ad summam, ac amplissimam regiam dignitatem tuam referas. quod si tu qua in re titubaueris,aut ab officio tuo deflexeris,cadet hoc regnum, stare diu non poterit,tua enim sapientia illud nitatur, tua iustitia stet,tua uirtute defendatur,deniq; tua clemẽtia floreat necesse est,Hoc magnopere abs te flagitat pater hoc nos speramus,hocq; debitum munus abs te expectamus.

Vos etiam patres conscripti, quos diuina sors quædam huic regi fecit superstites: manete in hac custodia reipublicæ, in qua uos ille uiuus collocauit, uigilate, multæ sunt insidiæ nobis, multæ inimicitiæ, hostes infiniti, pericula uero tanta, quanta post conditum hoc regnum, non fuerunt, nusquam salutis spes ostenditur,nisi in uestra

concordia, erigite uos per deos immortales, ac odia, si quæ uobis insunt, reipub. causa ponite: ut commune officium senatorium, communi animo, ac uoluntate defendatis. Quid enim salui in hoc regno fore putabis distracto in partes senatu, uariatis uestris sententijs, Equitibus postremo ipsis uestris inimicitijs diuisis, atq; incēsis? Iam uero metus externi hostis, ac imminētis periculi uos in mutua pace, atq; beneuolentia contineat. quæ res semper apud optimos, ac præstantissimos ciues plurimum potuit. ut quo die magistratum inirent, eodem in gratiam redirent. turpe sibi fore rati, cum in rep. eadem societate coniungerentur, non eadem eos fide coniungi: quæ ibi esse nequit ubi concordia est nulla. Fecerunt hoc illi ueteres sine Deo homines Græci, Sciplones, Lepidi, Metelli: uos qui certo, ac uero Deo uiuitis, non facietis? præsertim cum finem legis uestræ charitatem sciatis esse. quam si ex ordine uestro tollitis, & remp. amittetis, & uosipsi peribitis. non est enim quod quis speret rectis consilijs ibi locum esse, ubi charitas est nulla, & ubi in locum huius, successit odium et iracūdia. ira enim uiri Apostolo teste, iustitiam Dei non operatur: quid dicam odium ipsum? quod cum inueterauerit, animi lumen extinguit, densasq; menti tenebras offundit. ueniant uobis in mentem patres cō scripti quāta odia illa Græcorum, quanta Romanorū, quanta etiam hæc ista recentia Hungarorū fuerunt. quibus odijs potentissimæ nationes, ac florentissima imperia corruerunt. Senatorum (mihi credite) culpa illa fuit. dum enim se quisq; in rep. ostentat, dum potentiam suam iactat, dum operā uenditat, postremo dum se magnum uult uideri, calamitate cōmuni, & senatus, & plebs una perit. Ne hoc sinat Deus Opt. Max. in cuius cura sumus, ut hoc inclytum regnum, hic inuictus populus uestras discordias publico luat interitu. Quare uincite per Deos immortales animos patres conscripti, ac illos retinete in officio. plus apud uos ualeat malum publicū, odio priuato uestro. date hoc reip. patres conscripti, date nobis, date saluti communi, date uobisipsis, coniugibus, liberisq; uestris. quorum supplicio, ac interitu expiabuntur mihi

credite discordiæ uestræ, nisi prouideatis, reijcite controuersias priuatarum rerum, sit resp. seges, & materia uestræ gloriæ. hanc exercete per deos immortales patres conscripti, quæ multis circunsepta hostibus, ac magnis undiq; cincta periculis, uobis supplices manus tendit, uos orat, atq; obtestatur, ut reconciliatis uestris animis, saluam, atq; incolumẽ, illam uelitis esse, & certe talem, qualis Sigismundo rege fuit: hoc res ipsa publica, hoc etiam Sigismundus a uobis ipse postulat. qui hunc filium suum charissimum, atq; optimum respectans uos ex alto intuetur, a uobisq; petit, per Deũ ipsum quem caste, religioseq; in Polonia coluit: per rempub. quam amplissimam uobis reliquit: per salutem uestram, quæ illi uita propria charior uiuenti fuit ut cum hoc Augusto rege, filio autem suo coniuncti inter uos fidelissima gratia, & religionẽ Dei Opt. Max. & dignitatem reip. & salutem omniũ cõseruetis. Non est, nõ est tergiuersandi locus: monent omnia, urgent omnia, atq; instant. Quãtum tandem huius morte hostium animos creuisse putatis? num Moschouiã? num Scythiam? num Turciam? atq; Valachiam, parum huius morte sperare cœpisse existimatis? occasionem mihi credite huius morte ad occupãdam Poloniam sibi oblatam esse nationes illæ arbitrãtur. quæ quidem omnes nullis uobiscum, neq; legibus, neq; certo pacis iure sunt coniunctæ. In concordia ergo uestra, ac in mutua beneuolentia spes omnis sita est salutis communis, atq; huius reipub. retinendæ. Quæ nunc morte regis sui exanimata, ac prope cõuulsa sedibus suis ad complectendum conseruatorem suum gemens, ac mœsta uenit, illi gratias agit mortuo, tibiq; in primis summe Deus. qui hunc hominem ad genus humanum conseruandum, & ad hoc regnum constituendum in terras miseris. cuius beneficio ad hanc diem stant res nostræ, ac cuius opera hoc regnum floret ingenijs, ualet opibus, pace, ac ocio fruitur, ac legibus optimis uiuit. huius postremo monimenta multa, ac præclara æternitate ipsa consecrata assidue intuetur. Tibi nos Sigismunde hæc omnia debemus, tibi hæc accepta ferimus, tua munera sunt ista, tua summa beneficia. per te nos

illustrati sumus,per te exteris gentibus cogniti,te autore,atq; duce Polonum uenerabantur nomen omnes gentes Graecę, Latinae,ac barbarae.tuis uictorijs hostes nostri debilitabantur,tuo foedere,ac societate amici nostri laetabantur.tu iudex regum,tu pacificator gentium,tu moderator nationum,ac conseruator omnium fuisti.tu hanc remp.affinitatibus primo,deinde coniugijs cum exteris nationibus coniunxisti. tu autor legum nostrarum,tu magister morum,ac disciplinae fuisti. hem nostra lux,nostrum desyderium Sigismunde iaces,ad quem nūc confugiemus,a quo opem petemus,quē hostibus nostris opponemus,qua pace,quo bello,quo foedere nitemur? O acerbā mihi Equites memoriam harum rerum omnium: o flebiles exequias,o uitam infoelicem,quae orbata es hoc isto rege,atq; patre.tibi enim morte huius ornamenta sunt detracta,tibi praesidia adempta,tibi solatia sublata.solus hic restat tibi dolor,moeror,ac gemitus.In quo tamen ipso luctu,ac moerore nostro,Sigismunde Auguste rex ad te uenimus,tibi nos penitus tradimus,tu spes nostras, patris tui morte fractas,restituas;tu salutem conserues;tu libertatem nostram legibus,atq; armis defendas. Vos etiam Equites,atque uos patres conscripti,memoriam regis uestri pie,inuiolateq; seruabitis. plura ne dicam,tuae me Auguste lachrymae impediunt,uestraeq; Equites,non solū meae,quibus mouemur,ut a Deo precemur,quo Deus huic mortuo propitius,nobis uero benignus uelit esse.

DIXI.



AD SIGISMVNDVM POLONIAE REGEM ATQVE EIVSDEM NOMINIS FILIVM.

INCERT. AVTH.

Quæ nam te fata? aut quis te Sismunde deorum
Eripuit nobis? quis funere mersit acerbo?
Vt qui unus poteras animo maturus, & æuo,
Sauromatas domuisse truces, pictosq; Gelonos
Imperio frenare, tui tam triste relinquas
Excedens desiderium: ut tua funera tristis
Bellipotens Geticas Mauors qui temperat oras,
Spectet, & Arctoos iam propulsare furores
Te sine uix possit: tantum tua uiuida bello
Dextera, tantum animi potuere ad prælia facti
Atq; ad pacis opus: quam pugna quærere & armis
Consuesti, & longe insidias, longe hostica castra
Pellere, nil metuens pulchram per uulnera mortem.
Quum modo te armatum gelidi timuere Triones,
Aut modo deuictæ spolijs te gentis onustum
Accepit patria, & templis indixit honores.
Insolitos, uirtute sui lætissima regis.
Iure ergo parta populos in pace regebas,
Temporaq; emeritæ degebas læta senectæ:
Nunc uetus imperium nato, proauitaq; regna:
Astra petens seruata manu & pacata relinquis.

Quare age cura Deû, & Sismundi certa parentis
Effigies Sismunde tui, atq; ut nominis hæres,
Sic regni, imperium serua quod suscipis: & te
Aequalem uirtute patri, atque insignibus armis
Ostende, ac Scythicos iam num meditare triumphos.
Interea Mauors primis tibi cultus ab annis
Viderit ut, lege ac bello te regna tueri,
Tecum aderit felix, tecum tua bella reuiset.
Tum pater è cœlo lætabitur, & Bona mater,
Se genuisse uirum, tantæ qui pondera molis
Ferre queat: reuocetq; antiquæ secula uitæ
Non pietate minor, quam bello & fortibus armis.

AD SERENISSIMAM BONAM POLONIAE REGINAM

INCERT. AVTH.

O Magni regina parens dignißima regis,
Et magni quondam regis fidißima coniux,
Cui bello claræ gentes, tot regna, tot urbes
Arma ferunt, spirat Boreas quacunq; serenus,
Et sibi uicinas qua terras despicit Arctos:
Quid iuuat absumpti lugentem fata mariti
Crudeleisq; deos, crudeliaq; astra uocare?
Et casta insano corrumpere lumina fletu?
Qualis Itym in densis cum deflet Daulias umbris
Mater, & antiquas repetit memor ore querelas.
Siste oro lachrymas, & inanes desine luctus,
Se fleri uetat ille, ingens tua cura maritus,
Nescius ille mori, uiuusq; per ora uirorum
Perq; animos uolat, & solenni laude uirescit:
Et iam iam meritas cœli subuectus in arces,
Sub pedibus lætus nubes & sidera cernit.
Tum curæ regina tuæ communia mandat
Pignora, ut imperium miti modereris habena
Concordi cum prole fide, uestriq; senatus
Consilio, & pacis studijs, horrentia longe
Arma fuges: tum si impendere uidebitur hostis,
Ne belli terrere minis, hoc sospite nato:

Qui tibi non expers crescit uirtutis auitæ,
Sismundo nec patre minor, sed fortibus armis,
Et gentis claræ auspicijs felicibus, olim
Tristibus obsistet bellis, Scythicosq; tumultus
Comprimet: ac fixis deuicto ex hoste trophæis,
Barbaricis diues spolijs exercitus omnis,
Augustos læta celebrabit uoce triumphos.
Nec te Sarmaticæ tantum celer incola terræ
Fronde sacra, & uernis ornabit Vistula sertis:
Sed tanti matrem regis uenerabitur Albis,
Atq; ingens Ister, gelidiq; Borysthenis unda:
Quiq; altus longo tractu per plana uolutus
Mille trahit secum uaga flumina ceruleus Rha,
Cumq; furens, tumidu [illegible] rapido agmine aquarum
Processit, centum rur[illegible] [illegible]os,
Hircanum placidis liquido pede [illegible] in æquor,
Blandior assurget cornu iam uester utroq;.



Mc